

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Correspondentieadres: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

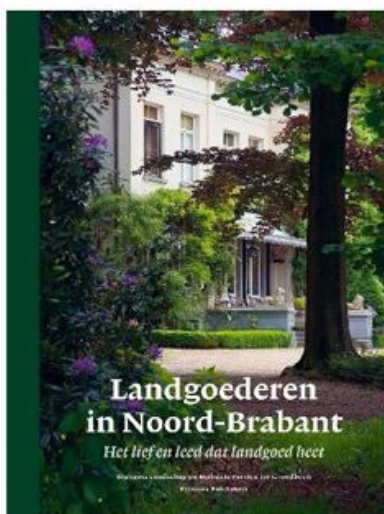
Jaargang 45, nummer 1 – januari 2014

Vooruitblik lezing van 16 januari door Thijs Caspers over landgoederen in N-Brabant.

Thijs Caspers werkt voor de stichting Het Noord-Brabants Landschap en heeft een uitgebreide studie gemaakt van de landgoederen in Noord Brabant. Hierover komt hij vertellen. Enkele landgoederen daaruit in de buurt van Tilburg zijn: Reeshof, Oude Warande, Heidepark en Vredelust, Moerenburg, Gorp en Rovers, De Utrecht en de Kampina. Thijs Caspers als enthousiaste verteller zal hier zeker het nodige van aan bod laten komen.

'Brabantse Landgoederen' is ook de titel van het boek, dat Thijs Caspers voor het grootste deel zelf heeft geschreven. Waarom dit boek? Thijs is helder hierover: "omdat landgoederen mooi zijn, bovendien hebben we er in Brabant een hele hoop van, wel zo'n 150. De grotere landgoederen zijn over het algemeen wel bekend, zoals die in onze omgeving: de Kampina, Nationaal Park de Loonse en Drunense Duinen, Oisterwijkse vennen, het Plateaux-Hageven, huis ter Heide, Dommeldal, Malpie en Stippelberg."

Als kenner van de flora en fauna van de provincie én als historicus weet hij op een luchtige manier de natuur en de geschiedenis van de buitenplaatsen te schetsen. Daarbij vergeet hij de mens niet, van deze soort hebben we er enkele merkwaardige exemplaren rondlopen in kloosters en kastelen.

De term 'landgoed' blijken we letterlijk te kunnen nemen: het betekent van oorsprong een 'groot land met daarop een goed'.

Meestal was dat

een boerderij, die diende om het land te ontginnen. De eigenaar zette daar een pachter in. Deze boerderij is in veel gevallen uitgegroeid tot een landhuis of kasteel. Landgoederen blijken samen te hangen met de steden.

Het zal een boeiende avond worden want Thijs Caspers weet dit alles op een sappige manier naar de mensen toe te brengen.

Terugblik op de Kerstavond 19 december 2013

Voorzitter Henk opent de avond en geeft het organiserend comité, Marianne en Jan Sikkers, Wil Bouwers en Krelis Swaans de leiding.

Zuster Delian de Brouwer begon haar lezing over het maken van Iconen. In heel heldere, rustige en duidelijke woorden werd duidelijk gemaakt dat het maken van Iconen geen gewoon schilderen is. Het is eigenlijk een soort bidden en je moet ervoor in de juiste stemming voor zijn.

Er werden 3 lichtjes aangestoken en er kwam een stille respectvolle sfeer in de zaal. De bijpassende lichtbeelden van Krelis verhoogden deze sfeer. Op het lichtbeeld was een kerk in Moskou te zien, een bedevaartsoord. De 4 blauwe koepels staan voor de evangelisten. De gebeden in deze kerk (Russisch Orthodox) duren heel lang en soms gaan de mensen gewoon buiten even pauzeren. Engelenzang verhoogt de mystieke sfeer, wat ook gedemonstreerd werd.

Iconen zijn er al heel lang, vanaf het jaar 300 na Christus. Bij het maken van Iconen moet de oudste traditie gevolgd worden. Ook de sfeer in de werkplaats moet de juiste zijn. Daarvoor hangen er ook afbeeldingen aan de muur. Het hout moet op de juiste manier bewerkt worden met lijm en krijt in vele lagen, wel 18 soms, om later scheuren te voorkomen. De verf wordt zelf gemaakt van

pigmenten, eigeel en klei. Men werkt van donker naar licht (van inwendig naar uitwendig) en gebruikt ook bladgoud. Het werk moet uiteindelijk de blijde boodschap verkondigen.

Symboliek is ook belangrijk, zo verwijzen de drie kleine haarlokken van Christus naar de heilige drie-eenheid. In de pauze was het druk rond haar Iconentafel.

Na de pauze kwam het (gedeeltelijk) Byzantijns koor waarbij Marianne heel hoog kon zingen.

Krelis zorgde weer voor de juiste lichtbeelden. De dirigent, Piet Happel, gaf steeds een korte uitleg over de inhoud. Piet is op 24-12-2013 benoemd in de Orde van Oranje Nassau voor zijn muzikale verdiensten. Ook bij ons kreeg het koor een hard en warm applaus.

Onder de gezangen van het koor kwam intussen de bediening rond voor de drankjes en er werden hapjes geserveerd. Daarna kwamen de sketches. Wil, verkleed als ezel, deed in het Tilburgs haar verhaal. Jan en Marianne, begeleid door de accordeon van Marianne zongen bekende liedjes met een speciale tekst. Met een drietal korte gedichtjes werd deze geslaagde avond afgesloten.

Zij hadden hun flessen wijn dik verdiend en de info over de iconen en de byzantijnse gezangen zal nog na blijven klinken..

In

memoriam: Kees Koster (1920-2013)

We zullen een bekende verschijning in onze kring en in Tilburg moeten missen. Net voor Kerst dit jaar is Kees Koster overleden.

Op de laatste lezing was hij nog aanwezig. Op zaterdag 21 december toen Tom Molenschot hem op zou halen voor een concert, bleek hij overleden.

Op de site 'geheugenvantilburg.nl' zijn er met de zoekterm "Kees Koster" dertien verhalen van hem te vinden, compleet met de zo kenmerkende prenten. Zo krijgen we al een indruk van het gevoel voor humor en de levensvisie die hij bezat.

In vele pentekeningen legde hij zijn liefde voor zijn omgeving vast, zoals het Paleis-raadhuis, Noordhoekse kerk en de kruikenzeiker.

Ook is in de Kapel O.L.Vrouw ter Nood het gedachtenisboek met namen van overledenen van zijn hand. Jarenlang heeft hij zich ingezet voor de Heemkundekring Tilborch, waarvoor hij in 1994 de illustraties verzorgde bij de verhalen van Pierre van Beek.

De waardering voor zijn inzet kreeg hij mede door een onderscheiding van Brabants Heem in 2009.

Hij was een begenadigd kunstenaar die zelfs zijn eigen uitvaart met zijn illustraties en humor opvrolijkte. We zullen hem missen.

Beste heemkundigen,

Ook nu mogen wij weer terugzien op een zeer succes- en vreugdevol verenigingsjaar. Het afgelopen jaar stond in het teken van kwalitatief hoogstaande lezingen, een mooie fietstocht, een prima bustocht, een aantal leerzame excursies en een imponerende kerstviering. Verder zijn de project- en werkgroepen uitgebreid en de samenwerking met andere erfgoed-organisaties op lokaal-, provinciaal- en landelijk gebied, geoptimaliseerd.

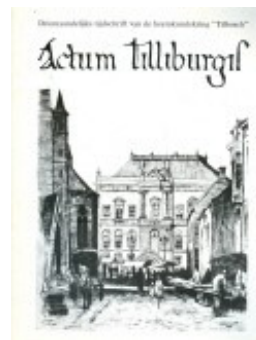
De project- en werkgroepen hebben, met hun inzet en prestaties, diverse keren het nieuws gehaald waardoor de heemkundekring steeds meer, vooral lokale, bekendheid verwierf. Al met al dus een prima jaar waarvoor wij de belangeloze en tomeloze inzet van onze leden zeer waarderen. Wij hopen dat 2014 voor onze leden wederom een fijn verenigingsjaar mag worden, gekenmerkt door vriendschap, leergierigheid en het opkomen voor de doelstellingen waarvoor wij staan.

Wij wensen u allen een gelukkig en vooral gezond Nieuwjaar toe!

Het bestuur

Artikelen uit 1974 op onze website.

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archief artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT, nu uit 1974:

74.01 Ten geleide (schependomszegel Tilburg en Goirle)	Martin de Bruijn
74.02 De toekomst van de Tilburgse kerkgebouwen	N C M Maes
74.03 De verdwenen gedenknaald van koning Willem II	Ronald Peeters
74.04 Historie van de Tilburgse wielersport en de voetbalclub Willem II-3	P van Ierlant
74.05 Vreemd volk langs de weg	Wim van Hest
74.06 Tilburg rond 1450 (Hasselt, Stokhasselt, Kraaiven)	Ferd. Smulders

Om een idee te geven van de gedegen studies in onze vroegere Heemkunde publicaties, onderstaand enkele passages uit het artikel 74.04 van P. van Ierlant over onze vroegere wielersport.

'In de krant van zondag 13 februari 1898 lezen we: "Uit goede bron vernemen wij dat het bestuur der Tilb. Wielersbaan de contributie voor 1893 zal stellen op vijf gulden, recht gevende op toegang tot vier grote wedstrijden." Vier wedstrijddagen werden vastgesteld, en wel: 15 mei, 26 juni, 15 augustus en 25 september. Daar kwam echter niet veel van terecht: 15 mei verregend, 22 mei weer verregend en 26 juni niet doorgedaan. Op 8 september werd er wel gereden, onder andere een 'cours de primes' over 25 ronden, waarbij de eerst aankomende van elk der drie eerste ronden f 5,- en de overwinnaar van de laatste ronde f 35,- ontving.'

Diverse geplande wedstrijden moesten vervallen vanwege de regen, maar... 'op 7 juli 1901 was het weer uitstekend. De eerste en tweede rang waren slecht bezet, maar de derde rang telde veel toeschouwers. Hier tekent zich duidelijk de evolutie in de wielersport af; de fiets wordt hoe langer hoe meer populair bij de gewone burger en de wielersport wordt meer volkssport. In de eerste wedstrijd met ook deelnemers uit België en Frankrijk over 1 Engelse mijl, behaalde Jaap Eden de eerste plaats en won een prijs van f 50,-. Een motorrace over 4 km vormde de afsluiting van die dag en werd gewonnen door de Tilburgers Th. v.d. Brekel, met nummer 2. Frans Bogaers. (1 & 2)

'Op 8 en 9 september werden de Nederlandse kampioenschappen wederom op de Tilburgse baan verreden. Op zondag 21 september heeft een wedstrijd plaatsgehad die bedoeld was als sluiting van het seizoen 1902. Het bleek echter ook de laatste wedstrijd te zijn die gehouden werd op de Tilburgse wielersbaan, gelegen op grondgebied van Berkel, halfweg Moergestel. Aan het einde van dit jaar liquideerde de Tilburgse Wielersbaan.'

1. Voor zover nu bekend is dit de eerste motorrace op een wielersbaan in Nederland ! De overige wielersbanen in Nederland zouden dit voorbeeld al snel volgen.
2. Bijgaande afbeelding toont de latere garagehouder Frans Bogaers, met zijn motorfiets.

2 0 1 4 :

Lezingen: 16/1, 20/2, 20/3, 17/4, 15/5, 19/

LET OP: De lezing op 20 maart wordt zeer waarschijnlijk gehouden in de bibliotheek-Koningsplein!!!!

Fietstocht op zo. 22/6

Bustocht op zo. 31-8

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 2 – februari 2014

VOORUITBLIK OP DE LEZING (NA DE JAARVERGADERING) OP DO. 20-2 DOOR EVELINE PASSIER

“De opmars van de Muziekindustrie in Tilburg”.

Als geen ander kent Eveline Passier deze geschiedenis van huis uit. Haar vader was erbij betrokken. Ze heeft deze hele geschiedenis onderzocht en er vorig jaar oktober een boek over geschreven getiteld:

‘De Opmars van de muziekindustrie’. Hierin wordt haarfijn de opkomst en ondergang van de grote Kessels instrumentenfabriek beschreven.

Het begint met de broers Jos en Mathieu Kessels uit Limburg die naar Tilburg komen om er een grote muziekinstrumentenfabriek op te richten. Kessels is ook bekend van de moord op dochter Marriette in de kerk van de Noordhoek. Vanuit de werknemers van die fabriek ontstaan weer andere bedrijven, zoals van Bert Passier, (vader van Eveline) en Peeters. Ook de oprichting en ontwikkelingen rond het muziekinstrumentenmuseum zullen aan de orde komen evenals de familiegeschiedenis van de familie Passier. Eveline zal deze geschiedenis precies kunnen vertellen. Haar boek zal ook te koop zijn.

Agenda van de Algemene Ledenvergadering van do. 20-2

1. Opening, woord van welkom door de voorzitter
- Mutaties ledenbestand
2. Goedkeuring notulen Algemene Ledenvergadering van 21 februari 2013
3. Mededelingen en ingekomen stukken
4. Jaarverslag activiteiten over 2013
5. Financieel overzicht over 2013
6. Vaststelling begroting en contributie voor 2014
7. Verklaring kascontrolecommissie, Dhr. Konings en Mevr. T. Klaassen-Leijdens
8. Benoeming kascontrolecommissie voor 2014

9. Overzicht bezittingen

10. Bestuursverkiezing

- Aftredend zijn: Jan Rossou en Wim Franken. Zij stellen zich wederom verkiesbaar
- Voorstel om 2 kandidaat bestuursleden te benoemen in het bestuur HKK (Dhr. Henny Konings en Mevr. Els Snels). Voordracht geschiedt door het bestuur.

11. Beleid voor 2014

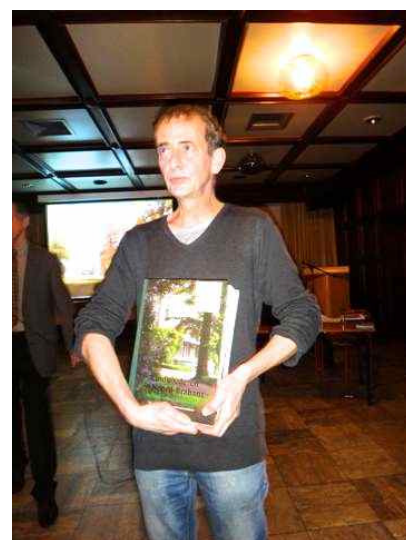
12. Rondvraag

13. Sluiting

Het bestuur

TERUGBLIK OP DE LEZING 'LANDGOEDEREN IN NOORD BRABANT' VAN 16-1 DOOR THIJS CASPERS

Met heldere stem en op een humoristische manier liet Thijs Caspers, de schrijver van het boek "Landgoederen in Noord Brabant", ons kennis maken met de vele landgoederen in Noord Brabant. De lezing werd geïllustreerd met prachtige natuurdia's, sappige verhalen en mooie anekdotes, waarmee de schrijver ook de ondertitel van het boek illustreerde: "Het lief en leed dat landgoed heet". Doorspekt met historische feiten, familieverhalen en grappige wetenswaardigheden boeide de schrijver zijn gehoor. Hij memoreerde dat hij veel had geput uit de rijke publicaties van de talrijke heemkundekringen in onze provincie. In vogelvlucht passeerde een selectie van de 151 landgoederen in onze provincie de revue. Thijs gaf daarbij interessante informatie over de eigenaren, hun opvolgers en het beheer van de goederen. Flora en fauna kwamen rijk aan bod: de vele planten en bomen die zich in onze provincie zeer thuis voelen en waarvan wij soms niet meer beseffen dat ze uitheems zijn: rododendron, moerascipres, rode beuk, Japanse duizendknoop, Australische grondeekhoorn en wild zwijn. De grondeekhoorn is een diertje, dat in Europa op slechts 4 plekken in de natuur voorkomt en hier leeft als "overlevende" van het Tilburgs Natuur Dierenpark. Maar ook de prachtige vegetatie, die op de besproken landgoederen groeit, werd in schitterende plaatjes getoond. Met verbazing hoorden we van bekende namen, die ook als landgoed worden aangeduid. Het meest onverwachte voorbeeld was De Efteling, waar Fata Morgana ondeugend werd opgevoerd als "landhuis". De lezing werd met een terecht applaus beloond.

NAMIDDAGEXCURSIE DE LANGE AKKER WO. 26 FEBRUARI

Aan geïnteresseerden van onze Heemkundekring - eventueel met introducés - kunnen wij deze gratis uitstap aanbieden.

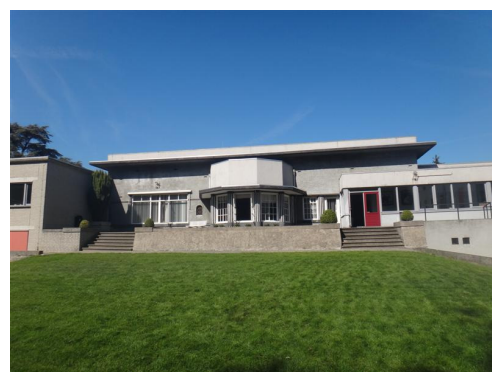
Wat moet je je daarbij voorstellen ?? Wel nu:

Dit pand is een rijksmonument uit 1921 in de stijl van de beroemde Amerikaanse architect F.L. Wright en een van de weinige representanten van die stijl in Nederland.

De architect was F.A. Warner. Het hoofdgebouw diende oorspronkelijk als prachtig onderkomen voor 2 fabrikanten-families en werd later uitgebreid met een tweetal vleugels.

Deze diende als kantoorruimte (Witgele Kruis) én onderkomen

voor de opleiding Kraamverzorging. Nog steeds is het pand als kantoorruimte in gebruik. Het oorspronkelijke gebouw, opgesierd met de prachtige oude Atlas Ceder aan de voorzijde is een parel voor Berkel-Enschot. Een monument met prachtige details en vol geschiedenis. De ronde kamer,

de catacomben met de muurschilderingen, het glas in lood in de gang en op het toilet, de adelaar bij de hoofdingang etc. etc. Voor meer info online: <http://www.delangeakker.nl/>
Om 14.00 uur worden wij door Esther Lemmens met koffie/thee welkom geheten.
Esther is NVM Register Makelaar. Zij vindt het leuk om ons te ontvangen, schrijft ze.
Om 14.15 uur verzorgt onze gastvrouw een presentatie over De Lange Akker.
Om 14.45 uur bezoek aan enkele ruimten in het Rijksmonumentdeel en gelegenheid tot napraten.
Om 15.30 uur of daaromtrent is de afsluiting.

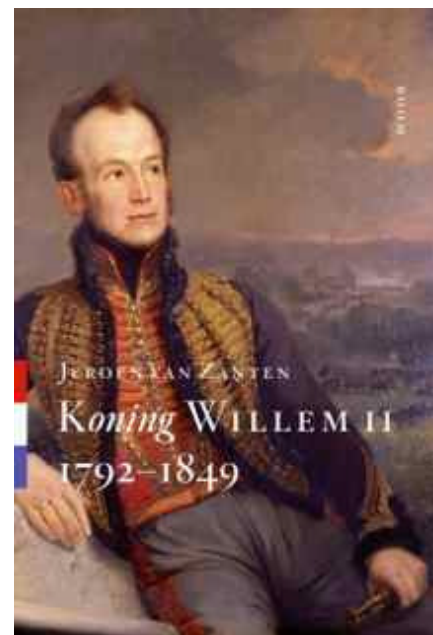
Aanmelden bij Ad van Eijck (tel: 013- 5435960 of e-mail: advaneijck@hotmail.com
vóór 25 februari 2014. Esther wil namelijk tijdig het aantal deelnemers weten !!
Als iedereen om 13.30 uur bij Boerke Mutsaers is, dan kunnen van daaruit óók de mensen zonder auto, bij De Lange Akker aankomen.
ROUTE: Je rijdt naar het punt Ringbaan Oost - Bosscheweg. Draai de Bosscheweg op.
Passeer de kanaalbrug. Rechtdoor. Ga onder de Burgemeester Bechtweg door.
Na 500 meter tegenover pand nr. 72 rij je rechtsaf de hoofdingang van de Lange Akker (nr 57) in.
Op hun terrein kun je gratis parkeren. (Jan Sikkers)

Lezing 20 maart: Koning Willem II en Tilburg

Eenmalig zijn volgende maand locatie en aanvangstijd van de maandelijkse lezing anders dan gebruikelijk. Ook is aanmelden deze keer noodzakelijk.
Bij voorkeur via tilborch@live.nl (!)
De lezing begint **om 19.00 uur in de bibliotheek aan het Koningsplein.**

De persoon van Willem II staat meer dan 160 jaar na zijn dood weer volop in de belangstelling. Over de levens van de Nederlandse koningen verschenen eind 2013 een drietal boeiende biografieën. En het kunstbezit van de 'Tilburgse' koning is vanaf 5 maart in Nederland te zien in een mooie tentoonstelling. Maar Willem II regeerde slechts 8 jaar en is de minst bekende van de drie vorsten. Zijn beeld is lang weggedrukt tussen dat van zijn voorganger en opvolger. Zijn biograaf, historicus Jeroen van Zanten, legt uit waarom dat onterecht is. Willem II was immers ook 'de held van Waterloo' en nauw betrokken bij de grondwetsherziening van 1848. Ronald Peeters, hoofd Stads museum Tilburg, zal vertellen over de band van de koning met de stad.

Donderdag 20 maart, 19.00 – 21.00 uur. Bibliotheek Tilburg Centrum (Koningsplein 10)

Deze duo-lezing wordt georganiseerd door onze heemkundekring i.s.m. Boekhandel Livius en de Bibliotheek Midden-Brabant.

Toegang: gratis (leden HKK), € 2,-. (leden Bibliotheek), € 4,- (niet-leden).

Interviews door Heemkundelieden uit 1978 op de CUBRA-website

Sinds kort staan 2 van de 10 interviews die mensen van de Heemkundekring Tilburg in 1978 met echte Tilburgers hebben afgenomen op de website van CuBra. Zie volgende link:

http://www.cubra.nl/wtt/inhoud_audio_interviews.htm

In de inleiding van het interview wordt een opsomming gemaakt van de onderwerpen die besproken worden en eveneens is er een lijst opgesteld met typische Tilburgse woorden die daarbij gebruikt worden. De interviews zijn verdeeld in geluidsfragmenten. Per fragment wordt een korte inhoud in het Nederlands gegeven en de mooiste en interessantste fragmenten zijn in de officiële Tilburgse spelling uitgeschreven. Publicatie van de andere interviews volgt op korte termijn.

Herinnering aan Kees Koster van Joep Eijkens op de CUBRA-website.

Zie: <http://www.cubra.nl/specialebijdragen/eigenweg/keeskoster.htm>

MONUMENTENBERICHTEN

Denktank in Sacramentskerk op zaterdag 11 januari 2014.

In Utrecht heeft een groep net afgestudeerden uit allerlei vakgebieden een werkgroep gevormd die zich op vrijwillige basis bezig houden met maatschappelijke problemen.

Dit jaar is gekozen voor het probleem bij herbestedingen van overtollig geworden kerken.

Zo'n twaalfstal studenten bezochten de Sacramentskerk om zich te oriënteren. Daar zagen zij hoe het misgelopen was, een door regenwater aangetaste kerk. De bouwkundige van de parochie legde wel goed het probleem uit, 10 kerken moesten herbested worden en daarbij hadden de kerken met een monumentenstatus voorrang. Vanuit de heemkundekring werd naar voren gebracht dat de grens tussen monument en geen monument erg vaag en discutabel was en is. Ook de zorg en het toezicht vanuit de parochie voor de kerk is tekort geschoten en ook zij haalden koper en lood van het dak. De politie gewaarschuwd door de heemkundekring stopte dit. Vanaf het begin is het bisdom tegen herbesteding geweest en het overleg met de gemeente hierover was slecht en duurde veel te lang. Intussen is herbesteding in het bisdom wel bespreekbaar, maar de voorwaarden waaronder, zoals het gevraagde geld, remmen de ontwikkelingen.

's Middags was er in de Spoorzone in gebouw 88 de presentatie van de verschillende groepen van de denktank. Zij hadden ontwerpen gemaakt voor de kerk in Beek en Donk. Opvallend was de open en creatieve manier van denken. Zo kwamen er o.a. een overdekte markt, computerservers die de kille kerk verwarmden, werden er zonnepanelen op het dak gelegd en was er de oproep om zich open te stellen voor jongeren. Zelfs een zwembad en volkstuintjes kwamen voorbij.

Voor mij kunnen de zonnepanelen zo op het dak van de Sacramentskerk, de computerservers erin en behoort een tennistempel en/of sportpaleis daar nu zeker tot de mogelijkheden.

Op 11 februari gaan we de nieuwste plannen voor de Sacramentskerk vernemen.

Heidepark.

De ontwikkelingen rond dit vervallen rijksmonument, Bredaseweg 546, zijn erg onverwacht gegaan. De bedoeling van de wethouder was om er een top restaurant in te gaan vestigen.

Omdat een bestemmingsplanwijziging veel tijd kost, onzeker is en dit het vervallen pand misschien niet zou overleven waren we daar tegen. We hebben dit aan de Rijksdienst voor het Cultureel

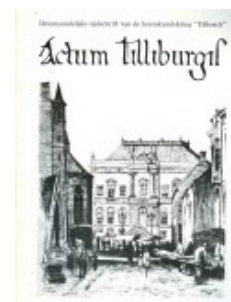
Erfgoed en de gemeenteraad van Tilburg, via een brief laten weten. Voordat dit in de gemeenteraad besproken werd is het pand al verkocht. De verkoopprocedure was niet zo transparant en ook de voorwaarden bij de verkoop zijn ons niet duidelijk. Wij blijven deze zaak volgen.

Stadskantoor 1.

Nu de verkiezingen eraan komen worden allerlei plannen rond het stadhuis genoemd. Nieuwbouw in de Spoorzone, de VGZ kantoorgebouwen aan de Spoorlaan gebruiken en winkels in en rond het Stadskantoor gaan bouwen zijn zulke plannen. Wij zien het liefst dat er geen winkels in en aan het Stadskantoor gebouwd gaan worden. In een gesprek op 7 februari met wethouder De Ridder zullen we dit standpunt naar voren gaan brengen.

AT-artikelen uit 1974 op onze website

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archief artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT van 1974:

74.07 Herinneringen aan een kwezel (Filomien Doorakkers)	P. Mutsaers
74.08 Kringvaria	Ineke de Bruijn-Strouken
74.09 Ten geleide	Martin de Bruijn
74.10 Alphen	P van Eijk
74.11 Brabant in opmars	Martin de Bruijn

De boekenserie 'In Tilburg'.

Recent zijn er een aantal boeken verschenen in een nieuwe serie onder de naam 'In Tilburg':

- Moordhoek.

Een herziene uitgave van het bekende boek over de moord op Marietje Kessels. €22,95

- De schonste taal van 't laand.

De leukste Tilburgse woorden. € 11,50

- De kapel op de Hasselt.

Een bloemlezing met werk en illustraties van 40 Tilburgse auteurs. €12,50

- Uit het archief van de Fraters van Tilburg.

Interessante en curieuze stukken uit dit rijke archief.

Lezingen:	20/2,	20/3,	17/4,	15/5,	19/6
------------------	--------------	--------------	--------------	--------------	-------------

LET OP: De lezing op 20 maart wordt zeer waarschijnlijk gehouden in de bibliotheek!!!!

Fietstocht op zo. 22/6

Bustocht op zo. 31-8

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan Kense@home.nl

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12
Heemkundekring Tilburg Tilburg

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 3 – maart 2014

Contributie 2014

De contributie is dit jaar hetzelfde gebleven.

€ 30,00 voor leden en € 55,00 voor 2 huisgezinsleden.

U kunt het bedrag overmaken op rekeningnummer:

NL85 INGB 0002 9207 12

t.n.v. Heemkundekring Tilborch, contributie 2014 met uw naam.

Bij de leden die vorig jaar een automatische incasso gegeven hebben zal het bedrag binnenkort afgeschreven worden.

Betaling graag zo snel mogelijk (dan vergeet u het niet) maar zeker vóór 1 april.

Voor informatie kunt u mij altijd bellen of mailen:

Ad. van Eijck – telefoon 013-5435960 – email: advaneijck@hotmail.com

'KONING WILLEM II EN TILBURG'

VOORUITBLIK OP DE LEZING VAN DONDERDAG 20 MAART

Samen met Bibliotheek Midden-Brabant en Boekhandel Livius organiseren wij deze maand een bijzondere duo-lezing. Wel zijn begintijd en locatie anders dan u van ons gewend bent.

Op donderdag 20 maart bent u vanaf 18.30 uur welkom in de Bibliotheek Tilburg Centrum (Koningsplein 10).

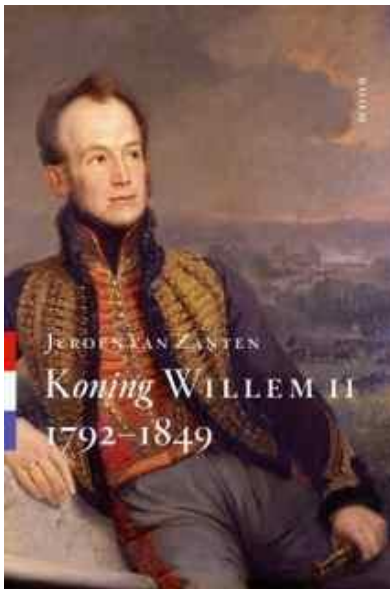
Zeker zijn van een plaats? Dan graag vòòr 16 maart aanmelden via tilborch@live.nl

Om **19.00 uur** zal **Ronald Peeters** (hoofd Stadmuseum Tilburg) ingaan op de band van Willem II met Tilburg en de Tilburgers. En na een korte pauze tussen 19.30 en 19.45 uur is het woord aan historicus **Jeroen van Zanten**, auteur van de biografie 'Koning Willem II, 1792-1849'. De lezing duurt tot 21.00 uur en is zoals gebruikelijk gratis toegankelijk voor leden van onze vereniging.

Op dinsdag 13 maart 1849 besloot Willem II moe en uitgeblust om enkele dagen in Tilburg op adem te komen. Het voorafgaande jaar had de grondwetsherziening veel van hem gevergd.

Onderweg zagen zijn adjudanten de koning bleker en zwakker worden. In Geertruidenberg stapte de vorst van de stoomboot over in een rijtuig. Terwijl hij Tilburg binnenreed zag hij achter zijn huis aan de Markt de contouren van het nieuwe paleisje dat weldra opgeleverd zou worden. Willem ging 'vroeg ter ruste', maar ijelde de hele nacht en verloor af en toe zijn bewustzijn.

Zijn jongste zoon Hendrik en zijn broer Frederik reisden spoorlags af naar Tilburg en zijn vrouw Anna volgde op 16 maart. Om haar echtgenoot rust te gunnen bood pastoor Zwijssen haar onderdak.

De volgende ochtend zou ze Willem alsnog kunnen bezoeken. Maar die volgende ochtend kwam niet meer. De koning was dood. Een gejaagd leven voorbij.

De tweede Oranjekoning groeide op in een tijd van revolutie en oorlog. Na een jeugd in Pruisen en Engeland streed hij in Spanje en Portugal tegen Napoleon. In juni 1815 raakte hij als aanvoerder van de Nederlandse strijdkrachten bij Waterloo gewond. In 1840 werd hij koning en in de negen jaar daarna werd hij geplaagd door persoonlijke controverses, veranderende politieke verhoudingen en economische malaise. Tegen de achtergrond van een woelig Europa zal Van Zanten veel vertellen over een vorst vol tegenstrijdigheden, een charismatisch militair en een wankelmoedige koning. Een kunstliefhebber ook, die bovenal een romanticus was.

Toegang: gratis (leden HKK), € 2,- (leden Bibliotheek), € 4,- (niet-leden).

TERUGBLIK OP DE LEZING VAN 20-2 VAN PASSIER OVER 'De opmars van de Muziekindustrie in Tilburg'

Eveline kon bij de geschiedenis van de Tilburgse muziekindustrie ruim putten uit haar eigen familiegeschiedenis. Haar opa (Jan) en vader (Bert) waren betrokken bij de opkomst en ondergang van de grote Kessels muziekinstrumentenfabriek. In 1978 opent Bert Passier aan de Velthovenring een winkel voor de reparatie van muziekinstrumenten.

Langzaam gaat hij door met het verzamelen van oude instrumenten en fabrikagemiddelen en dat mondt uit in een museum Muzima dat in 2000 met een stichting officieel ingeschreven wordt bij de Kamer van Koophandel.

Het is gehuisvest in een oude textielloos achter de winkel aan de Nijverstraat.

Eveline ondersteund het secretariaat en de PR en rolt langzaam in de rondleidingen.

In 2006 wordt bekend dat de gemeente geen subsidie meer geeft aan het museum.

De collectie wordt opgeslagen in Hilvarenbeek. Later wordt deze collectie door Jan Melis naar een van zijn bedrijfshallen aan de Lovense Kanaaldijk gehaald. Daar wordt een deel van de collectie gestolen en het restant verhuist naar de Herastraat om tenslotte in het erfgoeddepot in Riel te belanden. Een bewogen geschiedenis van de muziekinstrumentfabricage en het museum.

DE JAARVERGADERING EN DE FINANCIËN VAN WERKGROEP DRIEKONINGENZINGEN (3KZ)

Tijdens de jaarvergadering zijn bij acclamatie twee nieuwe bestuursleden gekozen, namelijk Els Snels en Henny Konings. Wij wensen deze nieuwe bestuursleden veel succes in hun nieuwe functie.

Uit de vragen tijdens de behandeling van de financiële cijfers in de jaarvergadering blijkt dat er onduidelijkheid bestaat over de wijze waarop de werkgroep 3KZ haar inkomsten en uitgaven regelt. Dezelfde onduidelijkheid speelt als het over de verantwoordelijkheid over de baten van de werkgroep gaat. Middels bijgaande uitleg hoop ik als nieuw bestuurslid van de HKK en lid van de 3KZ werkgroep deze onduidelijkheid weg te nemen. De werkgroep 3KZ is gestart met als uitgangspunt dat deze, eenmaal gestart, voor de deelnemende heemkundekringen kosten neutraal zou moeten zijn. Enige concessie hieraan gedaan was, dat in 2012 de HKK Tilborch en HKK Goirle ieder € 100,00 hebben gestort om een start mogelijk te maken.

Vervolgens is er onder bezielende leiding van Paul Spapens gezocht naar bijdragen, donaties,

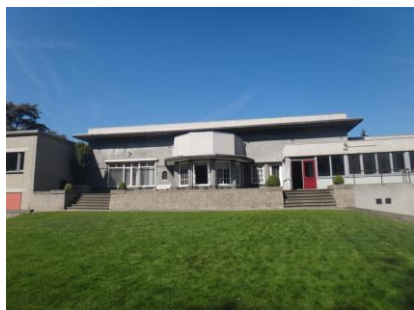
sponsors en subsidies. Dit heeft als resultaat gehad, dat er sindsdien zo'n € 6150,00 binnengekomen is bij de werkgroep. Van dit geld worden de kosten die de werkgroep maakt, betaald. De Kerstgroep van € 1750,00 waarover tijdens de jaarvergadering werd gesproken is daarin de grootste uitgave. Op 1 januari 2014 stond het saldo op € 3.337,00 positief.

De werkgroep is, na overleg, onder de verantwoording van HKK Tilborch, als grootste uitvoerende participant, gaan vallen. Dit houdt o.a. in, dat het bestuur hoofdelijk verantwoordelijk is voor de financiën van de werkgroep. Om deze reden vraagt de werkgroep altijd, voorafgaand aan uitgaven, beargumenteerde toestemming aan het bestuur. Onze penningmeester beheert deze financiën en heeft uiteraard een gedetailleerd overzicht van alle inkomsten en uitgaven van de werkgroep. Om extra kosten te voorkomen is er voor gekozen om geen aparte rekening voor de werkgroep te openen maar het geld onder te brengen op de lopende rekening van de HKK Tilborch.

Discussiepunt tijdens de jaarvergadering was hoe het tegoed van de werkgroep in het financiële jaarverslag te benoemen. Hoe je het tegoed daarin ook noemt, het blijft een bedrag van de werkgroep 3KZ, dat in beheer is door de HKK Tilborch.

Bij een volgende gelegenheid zal ik u informeren over de activiteiten die de 3KZ werkgroep ontplooit.

Henny Konings

Terugblik excursie naar de Villa "De Lange Akker" op 26-2-2014.

Zo'n 20 liefhebbers waren om 14.00 uur op het kantorenpark aanwezig en werden met koffie hartelijk ontvangen door Esther Lemmens, beheerder van het complex. Bij een power point presentatie vertelde ze de geschiedenis van het ontwerp, de tuinen en van de bewoners. Diverse anekdotes kwamen voorbij en ook

de door mevrouw de Bakker meegebrachte ansichtkaart van het huis werd getoond.

Daarna volgde de rondgang door het pand met nog 2 kamers in de originele stijl. Op de vraag van Ester om de informatie samen te brengen kwam het aanbod om dit pand op te nemen in de rubriek "moNument van de week". Ester werd door Jan Sikkers bedankt met een fles wijn.

Als we voortaan langs het pand rijden zal het ons nog meer zeggen.

Monumentale bomenrondleiding Zorgvlied door de bomenstichting. Gratis.

Op zondag 16 maart, van 10.00 – 12.00 uur, start voor de Margarita Maria kerk Ringbaan West 300, de bomenrondleiding Zorgvlied.

De villawijk Zorgvliet stamt uit de jaren dertig tot vijftig van de vorige eeuw en de bijzondere bomen uit die tijd zijn prachtig geworden. De eerste bomen staan al in bloei.

Wie informatie heeft over de bomenaanplant Zorgvlied graag melden

op de site, www.stadsbomentilburg.nl

Nieuwsgierig naar de geschiedenis van je huis of je wijk?

Het Regionaal Archief Tilburg geeft op de donderdagmiddagen 13 en 27 maart, 10 en 24 april van 14.00 tot 16.00 uur de cursus 'Onderzoek je woonomgeving'.

Wil je misschien weten waar dat hoekje grond van opa lag en hoe het ooit in de familie gekomen is?

Tijdens de cursus "[Onderzoek je woonomgeving](#)" leer je hoe je o.a. het bouwarchief, kadaster, bevolkingsregister en notariële archieven kunt gebruiken om je familiegeschiedenis verder in te kleuren. Kosten: € 84,-

Excursie Dordrechts Museum - tentoonstelling 'WII kunstkonig'
op woensdag 23 april

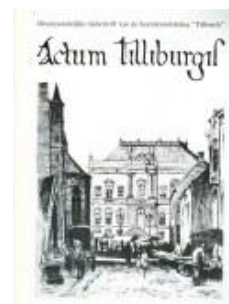
De mooie tentoonstelling 'WII Kunstkonig' geeft een beeld van smaak en ambitie en vertelt ook het verhaal van de on-Hollandse weelde aan het hof van Willem en Anna Paulowna. Op initiatief van ons bestuurslid Sander van Bladel (werkzaam bij het Regionaal Archief Dordrecht) organiseert heemkundekring Tilborch op woensdag 23 april een excursie naar het Dordrechts Museum zodat u deze tentoonstelling kunt bezoeken. Toegang € 14,- / € 3,- (Museumjaarkaart). Er is geen korting mogelijk voor 65-plussers. Het aantal deelnemers is beperkt. Vertrek met eigen vervoer uit Tilburg (station Universiteit) 11.00 uur, terug om ca. 16.00 uur. Graag aanmelden via tilborch@live.nl

Willem II was een kleurrijke koning. Een avontuurlijke Oranjeprins, held op het slagveld, geliefd bij het volk. Maar ook besteedde hij veel aandacht en geld aan het bijeen brengen van een schilderijencollectie. Niet lang na zijn plotselinge dood in Tilburg ging de vorstelijke verzameling van wereldformaat in één klap voor Nederland verloren. De unieke collectie is tot en met 15 juni weer te zien in ons land. Ook enkele schilderijen en voorwerpen van het Stadsmuseum Tilburg maken onderdeel uit van de tentoonstelling. Meer informatie vindt u op de website www.wii-kunstkonig.nl

AT-artikelen uit 1974 op onze website

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archieff artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT van 1974:

74.12 "De een zijn dood .... "	Wim van Hest
74.13 Houtse straat - oudste straat	P. Mutsaers
74.14 Beeldhouwer J.A.v.d.Ven (1799-1866)	J. Sicking
74.15 Historie van de Tilburgse wielersport-4	P van Ierlant
74.16 Tilburg rond 1450-7; Hoeven,de Schijf en de Rijt	Ferd. Smulders

Lezingen: 20/3,   17/4,   15/5,   19/6

**LET OP: De lezing op 20 maart wordt om 19.00 uur
gehouden in de bibliotheek-Koningsplein!!!!**

Fietstocht op zo. 22/6

Bustocht op zo. 31-8

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan
Kense@home.nl

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website
www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12
Heemkundekring Tilburg   Tilburg

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 4 – april 2014

VOORUITBLIK OP DE LEZING VAN DONDERDAG 17 APRIL DOOR JAN VAN EIJCK.

'REVOLUTIONAIRE ONTWIKKELINGEN IN DE GEZONDHEIDSZORG IN DE 19^e en 20^e EEUW'

Het is alweer bijna twee jaar geleden dat Jan ons op een goede en humoristische wijze wat vertelde over luchtvaartpioniers. Deze keer zal hij ons onderhouden over de ontwikkelingen in de gezondheidszorg, zijn vakgebied als GGD-arts en conservator van museum De Dorpsdokter.

In anderhalve eeuw is de gezondheidszorg gigantisch veranderd. Bijna niets konden dokters in 1850 en nu kunnen ze alles... bijna tenminste. Dankzij revolutionaire ontwikkelingen in beeldvormende diagnostiek (van Röntgenstralen tot de PET-scan), enorme medicamenteuze mogelijkheden zoals de pil, penicilline en insuline, opereren met het Gamma-knife en microchirurgie, inenten tegen zowat alle infectieziekten, en kunnen praten over van alles zoals genderidentiteit en doodgaan, is de wereld van de zorg erg veranderd.

De levensverwachting voor de Nederlandse man is nu 79 en voor de vrouw 83 jaar. Krijgen zij nog de kans om dood te gaan?

In twee keer 3 kwartier tijd vliegt Jan van Eijck door de polikliniek van de gezondheidszorg, en komt tenslotte uit bij de afdeling financiën, want de Euro gaat in de toekomst bepalen wat er kan en wat er niet kan! Maar het gebruiken van gezond verstand mag daarbij niet ontbreken!

'KONING WILLEM II EN TILBURG' TERUGBLIK OP DE LEZING VAN 20 MAART

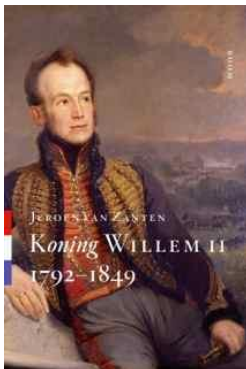
Heemkundekring Tilborch werkt graag samen met andere instanties. Zeker als er inhoudelijke raakvlakken zijn. Eén van die partners is de Bibliotheek Midden-Brabant. Voor de gelegenheid hebben we bij de laatste lezing dankbaar gebruikt gemaakt van de theaterzaal in de bibliotheek aan het Koningsplein. Een toepasselijk locatie ook gezien het onderwerp van de lezing; koning Willem II.

Meer dan 100 aanwezigen konden voor de pauze luisteren naar Ronald Peeters, hoofd van het Stadsmuseum Tilburg. Er was een bijzondere band tussen de stad en de koning, en andersom natuurlijk. Hiervan vindt je tot op de dag van vandaag sporen terug op tientallen plaatsen in Tilburg. Tijdens de Tiendaagse Veldtocht in 1831 maakt hij voor het eerst kennis met de stad.

In alle eenvoud woonde hij er later in zijn 'oude paleis' aan de Nieuwendijk. En in alle eenvoud overlijdt hij er 165 jaar geleden. Bij de laatste herplaatsing van zijn standbeeld op de Heuvel kreeg ook het boekje dat Ronald Peeters 15 jaar geleden over Willem II schreef een plaatsje onder de sokkel.

Na de pauze was het woord aan Jeroen van Zanten, historicus en auteur van de biografie ‘koning Willem I, 1792-1849’. Van Zanten is in het dagelijks leven verbonden aan de UVA als universitair docent Nederlandse geschiedenis. Willem II is met recht een kind van de Romantiek te noemen. Vanaf zijn jeugd werd hij geraakt door landschappen, beeldende kunst en architectuur. Weliswaar geboren in Den Haag groeit hij op in Pruisen. Militair onderricht krijgt hij in Engeland. Kennis die hij vervolgens zeer goed gebruikt in de Napoleontische oorlogen. In 1848 overrompelde Willem II vriend en vijand door toestemming te geven de grondwet ingrijpend te veranderen. Daarmee stond hij aan de basis van de democratie die Nederland nu is. Toch kan hij in alles het best herinnerd worden als een ‘zoekende koning’. Maar weg uit Den Haag voelde hij zich wel thuis in het katholieke zuiden. Het is dus niet voor niets dat hij in z’n tuinhuis aan de Koningshoeven ooit zei: “Hier adem ik vrij en voel ik mij gelukkig”.

Een jaar na zijn dood te Tilburg wordt de kunstverzameling die Willem bijeenbracht geveild. Buitenlandse verzamelaars sloegen hun slag en kochten massaal topstukken van Rembrandt, Rubens, Da Vinci, en Jan Steen. De unieke collectie is voor één keer weer in Nederland en tot 15 juni te zien in het Dordrechts Museum. Tot zijn ontevredenheid heeft Van Zanten van de redactiecommissie behoorlijk wat Tilburgse gegevens uit de biografie moeten laten. Maar misschien dat het boekje van Ronald Peeters aangevuld met dit materiaal nog een keer heruitgegeven kan worden?

De nieuwe bestuurleden stellen zicht voor.

Els Snels:

Ik ben Els Snels, 63 jaar oud, moeder van twee volwassen kinderen en oma van een prachtige kleindochter. Mijn geboortestad is Tilburg waar ik met een paar onderbrekingen weer met veel genoegen woon. In mijn organisatiegebonden leven ben ik als onderwijskundige aan

de slag geweest met innovatie, begeleiding en management en ben nog steeds nationaal en internationaal actief vanuit twee onderwijskundige concepten.

Kunst en cultureel erfgoed is mijn interessegebied wat zich lang heeft geuit in het lezen erover, het reizen naar mooie plaatsen en het bezoeken van musea.

Om dan nu, vanuit de Heemkundekring Tilborch, mijn steentje bij te dragen aan het behoud van al het "plaats- en streekeigene van de Tilburgse samenleving alsmede het bevorderen van het instandhouden van het de stad e.o. kenmerkende cultuurerfgoed in de ruimste zin".

Uitgaande van samenwerking, binding en verantwoordelijkheid.

Henny Konings:

Graag stel ik me als nieuw bestuurslid aan u voor. Mijn naam is Henny Konings, 60 jaar oud, getrouwd, twee zoons van 30 en 32 jaar. Geboren in de Groeseindstraat, jonge jeugd doorgebracht in het Groeseind, op 12 jarige leeftijd verhuisd naar 'Jeugdhuis Noordhoek' direct naast de Noordhoekse kerk in de Acaciastraat. Nadat ik mijn Waalse vrouw Arlette heb leren kennen twee jaar in Verviers gewoond, daarna terugkeer naar Tilburg, waar we sinds 1982 in Tilburg-Noord wonen.

Heb 21 jaar bij IFF gewerkt, daar een leidinggevende functie in de productie gehad alsook jarenlang lid en voorzitter van de ondernemingsraad geweest. Werk nu in Etten-Leur verantwoordelijk voor de hygiëne bij Hill's, een premium producent van hoogwaardige droge honden- en kattenvoeding. Heb in het bestuur gezeten van tafeltennis vereniging LUTO alsook van aquariumvereniging Ons Genoegen, waarvan enkele jaren als voorzitter. Tilburg heeft altijd al een warme plek in mijn hart gekend, spaar o.a. vanaf mijn jeugd boeken over Tilburg. Sinds 2010 lid van Heemkundekring Tilborch. In de HKK nu actief lid van de werkgroep Drie Koningen Zingen. Daar waar mogelijk zal ik me verdienstelijk proberen te maken voor de HKK in het algemeen, u kunt uiteraard als lid ook altijd een beroep op me doen.

Ondersteuning gezocht voor de werkgroep Drie Koningen Zingen (3KZ).

Begin dit jaar zijn enkele leden van de werkgroep gestopt. Gedeeltelijk is de werkgroep inmiddels weer op sterkte, maar de belangrijke secretariële functie is nog vacant. De secretaris of secretaresse heeft als hoofdtaak zorg te dragen, dat de werkgroep goed contact heeft met alle partijen die participeren in het georganiseerde Drie Koningen Zingen. Zo wordt op diverse locaties in Tilburg Drie Koningen Zingen georganiseerd, worden de hieraan verbonden prijzen door de wethouder van cultuur in het paleis-raadhuis uitgereikt. Vindt er in de Mariakerk een door een jury beoordeelde wedstrijd plaats voor koren, en wordt het Drie Koningen Zingen daar waar mogelijk ondersteund. We zoeken iemand die de interesse en de vaardigheid heeft tot het leggen en onderhouden van al de contacten die moeten leiden tot een goed lopende organisatie van al deze evenementen.

Heeft u interesse en wilt u meer informatie over de invulling van de vacante positie mailt u of belt u mij, iedere reactie is uiterst welkom.

Henny Konings, vice-voorzitter 3KZ Tilburg. GSM 0610642385 of henny_konings@hotmail.com

AT-artikelen uit 1974 op onze website

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archieff artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT van 1975:

75.01 De 1975 voorplaat en inhoudsopgave

75.02 Ten geleide

75.03 Werk aan de winkel

75.04 Pater Piet Heerkens S.V.D. Tilburgse schrijver en missionaris (1897- 1944)

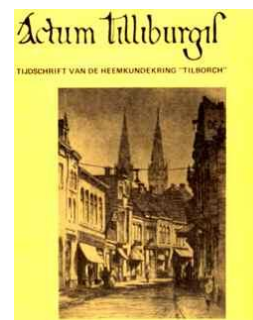
75.05 Geworcht, versmacht ofte verdaen

75.06 De tentoonstelling stad Tilburg 1909

75.07 Nieuwe aanwinsten voor de bibliotheek-4

Ronald Peeters
M de Bruijn

Ronald Peeters
Wim van Hest
P J van Berkel
Ronald Peeters

OPEN JOODSE HUIZEN

Op vrijdag 3 en zaterdag 4 mei 2014 is er een diversiteit aan activiteiten in het kader van 'OPEN JOODSE HUIZEN', gericht op herinneren en herdenken.

Het joodse leven van voor, tijdens en vlak na de oorlog staat hierbij centraal. In Tilburg vinden dit jaar bijeenkomsten plaats in zeven woonhuizen, plus de synagoge, de voormalige openbare lagere school aan de Korte Schijfstraat en in De NWE Vorst.

Overdag in De NWE Vorst staat het programma in het teken van Open Joodse Huizen. Er zijn vrijwilligers om de weg te wijzen en om algemene vragen over Joodse Tilburgers te beantwoorden. Speciaal voor Open Joodse Huizen is er een foto-expositie 'Dubbelportret' gemaakt door fotograaf Jardena Gil met elk twee portretten, een portret van een Joodse Tilburger en een portret van zijn huis. Dit dagprogramma is op beide dagen toegankelijk tussen 10.00 en 17.00 uur

Het avondprogramma wordt op beide dagen verzorgd door De NWE Vorst in samenwerking met Stadsmuseum Tilburg. Op 3 mei om 20.30 uur vindt er een debatlezing plaats getiteld 'De verbeelding van de Holocaust'. Op 4 mei om 20.30 uur is in De NWE Vorst de voorstelling Guernica te zien, geregisseerd door de jonge Tilburgse maker Maarten van der Velden. Met Guernica schetst hij een kansloze vlucht uit een genadeloze wereld.

Kijk voor tickets en meer informatie op www.denwevorst.nl, en voor het volledige programma op www.openjoodsehuizen.nl. Het dagprogramma is gratis toegankelijk. Houd rekening met een beperkt aantal plaatsen in de diverse woningen.

Activiteiten Stadsgidserij met als thema 'Tilburg, onvoorspelbaar mooi'

Wandelingen: Op za. 12 april een Spoorzonewandeling, aanvang 13 uur; € 5, p.p.

Op zo. 13 april Armhoefse Akkers/Tivoli, aanvang 13 uur; € 3 p.p.

Aanmelden: nelbos@gmail.com of tel. 013-4673899

Vanaf 2 mei zijn er weer rondleidingen met rondvaart 'Havens en kanalen'.

Maandelijks op een vrijdagavond, aanvang 19 uur; € 12,50 p.p.

Aanmelden: otten@home.nl of tel. 013-4686670, na 18 uur

Henk Kuiper

Jarenlang lid van de heemkundekring, is Henk Kuiper op 1 april overleden. Hij zette zich in voor het behoud van de natuur en bomen. Toen op 3 april tijdens het debat over de omgevingscommissie in het stadhuis gepleit werd op meer nadruk op groen, leek het of zijn oproep uiteindelijk gehoord werd. Henk is maar 63 jaar geworden.

Lezingen:	17/4,	15/5,	19/6
------------------	--------------	--------------	-------------

Fietstocht op zo. 22/6	Bustocht op zo. 31-8
-------------------------------	-----------------------------

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan Kense@home.nl

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12
Heemkundekring Tilburg Tilburg

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 5 – mei 2014

VOORUITBLIK OP DE LEZING VAN DONDERDAG 15 MEI.

'Een andere visie op het ontstaan van de Biesbosch'

door archeoloog Johan Hendriks

Een van de beslissende momenten in de Nederlandse geschiedenis is de Sint Elisabethvloed uit 1421. Daarbij zouden in een nacht 100.000 inwoners verdronken zijn, 72 kerken overspoeld zijn en de Biesbosch ontstaan zijn.

De dijkdoorbraak in Wilnis in de zomer van 2003 zette archeoloog en historicus

Johan Hendriks aan het denken en hij kwam tot een andere mogelijke verklaring bij de Sint Elisabethvloed.

In deze lezing zal hij deze visie uiteenzetten, waarbij hij gebruik zal maken van tien archeologische onderzoeken in Dordrecht en het Land van Heusden en Altena.

Johan Hendriks was gemeentelijk archeoloog van Dordrecht en Breda en streekarcheoloog in het Land van Heusden en Altena.

TERUGBLIK OP DE LEZING VAN 17 APRIL, DOOR JAN VAN EIJCK.

Vorige maand was het de beurt aan een 'jonge bekende' om weer eens een lezing voor ons te verzorgen. De titel was ditmaal "Van piskijkers tot 'verlossers naast god', als dat maar goed gaat.." Op een kleurrijke manier vertelde Van Eijck over de revolutionaire ontwikkeling die de medische wetenschap heeft doorgemaakt. Aan een drietal deelgebieden werd bijzondere aandacht besteed; diagnostiek, chirurgie en bacteriologie. In de 16de en 17de eeuw was er sprake van eenzame pioniers als de Brabander Vesalius en de Brit William Harvey. De 4-sappenleer dient lang als basis; beschikte de patiënt over teveel zwarte gal, gele gal, bloed of slijm? Gaandeweg de 19de eeuw is er overigens niet alleen maar sprake van vooruitgang. In de jaren 1870 is er nog een (laatste) grote pokkenepidemie en rond 1900 stijgt de kindersterfte zelfs. Pas als men meer oog heeft voor handhygiëne en het belang van borstvoeding gaat het wat dit betreft de goede kant op.

Uitvinders zorgen keer op keer voor een nieuwe doorbraak. Kunnen we ons nu nog een dokter voorstellen zonder stethoscoop? Of een ziekenhuis zonder de mogelijkheid voor een CT-, MRI- of PET-scan?

En in de toekomst zal onze DNA-structuur misschien wel helemaal worden ontrafeld. De Nederlandse arts Willem Einthoven (eerste bruikbare elektrocardiogram) en de Duitse natuurkundige Röntgen krijgen zelfs een Nobelprijs voor hun werk. Maar ook Brabant kent vooruitstrevende medici met mensen als Franciscus Donders, Karel Deelen en Frans van Buchem.

Tevens waren er belangrijke doorbraken op het gebied van de bacteriologie, met o.a Florence Nightingale, Louis Pasteur (hondsdolheidvaccin) en Edward Jenner (pokkenvaccin). En op het gebied van de chirurgie mogen namen als die van de uit Budel afkomstige Antonius Mathijssen (uitvinder van het gipsverband) en, veel later, Christiaan Barnard (eerste harttransplantatie) niet onvermeld blijven. Met enige ironie vertelde Jan van Eijck dat het leek alsof het medisch personeel in eerste instantie witte schorten ging dragen om de eigen kleding te beschermen. Dat er onder narcose geopereerd kon gaan worden is zeker revolutionair te noemen. In de loop van de 20ste eeuw gaan de technologische ontwikkelingen steeds sneller. De kunstnier, hart-longmachine, robotchirurgie en het gamma-knife doen hun intrede. Met behulp hiervan lijkt men voortaan 'alles' te kunnen.

Als laatste noemde Jan de revolutie die zich in de apotheek heeft voltrokken. Tot aan 1940 had een huisarts slechts zo'n 15 medicijnen. Tegenwoordig is het wel anders en is er (veel) meer dan alleen laudanum, aspirine, insuline en penicilline. Al met al is het misschien wel het belangrijkste dat we over dit soort zaken hebben leren praten, maar we hebben met z'n allen ook een probleem. Want hoe verhouden de mogelijkheden, de keuzes, en het daarvoor beschikbare geld zich tot elkaar? Want is het leven wel zo maakbaar?

Terugblik excursie 23 april:

De tentoonstelling Willem II in Dordrecht.

Zo'n 16 gegadigden verzamelden zich rond 11.00 uur rond station Tilburg Universiteit voor hun tocht per auto naar Dordrecht.

Daar werden ze door Sander van Bladel opgevangen bij het Stadsarchief om gezamenlijk naar het museum te lopen.

De bekende tentoonstelling was druk bezocht. Sander leidde ons kundig door de verschillende ruimten vol met schitterende schilderijen, met meesterwerken van o.a. Rembrandt, Rubens en

Pieneman. Veel van de persoonlijke verzameling van onze koninkoning was hier weer

bijeengebracht, ook zijn opgezette paard stond er. Je kon koning Willem II wat persoonlijker leren kennen door zijn schilderijenkeuze.

Ook het vooroordeel dat Anna Paulowna maar een opgedirkte hofdame was, verdween bij het bekijken van een tekening die door haarzelf in haar jeugd was gemaakt. Ze had duidelijk talent en de liefde voor de kunst deelde ze met haar man.

Na de lezing over Willem II in april was dit een geschikt nagerecht. Sander verdient een pluim.

Open Kloosterdag 'Fraters van Tilburg' op zaterdag 10 mei 2014

Ook in het Generaalat van de Fraters CMM, de Fraters van Tilburg, Gasthuisring 54, bent u van harte welkom tijdens de Open Kloosterdag.

10 mei 2014, tussen 14:00 en 17:30 nodigt men u uit: voor een praatje, een kop koffie, of een rondleiding in het fratermuseum.

Ook is er een doorlopende powerpoint presentatie over het leven en werk van de fraters wereldwijd. En voor wie wil; vespers om 17:30 uur.

FIETSTOCHT OP ZONDAG 22 JUNI 2014.

Op zondag 22 juni willen we ons, zoals voorgaande jaren, weer laten verrassen door Jan en Corrie Haagh, die een leuke en leerzame fietstocht voor de heemkundekring hebben georganiseerd door het Brabantse land, waarbij uiteraard introducées zijn toegestaan.

We vertrekken om 09.00 uur 's-morgens vanaf het parkeerterrein bij Boerke Mutsaers. Via de nieuwe fietsbrug in de Reeshof gaan we naar brasserie De Drie Vissen in Dongen, onze eerste stopplaats. In de gemoedelijke en informele sfeer van een eetcafé, maar met de keuken en uitstraling van een restaurant, zal aan de deelnemers een kop koffie/thee met iets lekkers worden aangeboden. We vervolgen daarna onze weg naar de fam. Van den Hoek in Klein-Dongen, die voor ons een rondleiding zal verzorgen door de kassen van hun tomatenkwekerij.

Daarna gaan we via Dongen-Vaart en 's-Gravenmoer naar Kaatsheuvel. Bij de familie Timmermans (oud Reeshof-bewoners) bestaat de mogelijkheid te picknicken in hun prachtige tuin. Voor koffie/thee wordt gezorgd en bovendien wacht ons hier een extra verrassing. Na dit aangenaam oponthoud rijden we dwars door Kaatsheuvel naar de Loonse en Drunense Duinen. In Loon op Zand is een korte rondleiding gepland in de monumentale St. Jans Onthoofding kerk. Na een korte stop bij café De Financiën (consumptie voor eigen rekening) vertrekken we naar Tilburg (Boerke Mutsaers), waar ons een heerlijk diner te wachten staat.

De kosten van deze fietstocht bedragen € 34,00 per persoon. In dit bedrag zit begrepen koffie/thee met iets lekkers, kosten picknick/lunch, rondleidingen en diner). Wilt u enkel de fietstocht zonder diner, dan bedragen de kosten € 16,00 per persoon. Maakt u enkel gebruik van het diner (dus zonder fietstocht), dan zijn de kosten € 18,00 per persoon.

De bijdrage dient vòòr 15 juni a.s. te zijn overgemaakt op rekeningnummer NL85INGB0002920712 van de heemkundekring Tilborch, Bredaseweg 174, 5038 NK te Tilburg.

De heemkundekring en het bestuur zijn niet verantwoordelijk c.q. aansprakelijk voor eventueel tijdens deze reis opgelopen letsel en/of schade.

Onderstaande strook s.v.p. vòòr 15 juni a.s. ingevuld opsturen of bezorgen bij het secretariaat: dhr. J. Rossou, Acaciastraat 19, 5038 HE te Tilburg.

U kunt zich ook digitaal aanmelden bij het secretariaat: janrossou@gmail.com

---

(hierlangs afknippen)

Ondergetekende: dhr/mevr. _____

Adres + tel.nr: _____

Wenst (met.....introducée(s) deel te nemen aan de fietstocht op 22 juni 2014.

Neemt deel aan: (één van de volgende vakjes aankruisen)

fietstocht +diner

alleen fietstocht

alleen diner.

Datum _____ 2014

Handtekening: _____

Bustocht zondag 31 augustus 2014 naar Kinderdijk en Delft

Wilt u alvast een plaatsje inruimen in uw agenda voor onze jaarlijkse bustocht. Wij gaan 's-ochtends gezellig koffie drinken op een sfeervolle plaats. En 's-middags maken we een stadswandeling door Delft, waarbij de Nieuwe Kerk ook wordt aangedaan. Daarna is het tijd voor een lopend buffetlunch met o.a. soep vooraf.

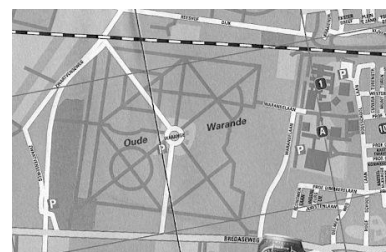
Meer details over de aanmeldingsprocedure etc. komen aan de orde in de nieuwsbrief van volgende maand. Natuurlijk worden de kosten ook deze keer zo laag mogelijk gehouden. Groeten van Jan Sikkers.

Monumentenberichten

Voor de verkiezingen hebben we alle politieke partijen in Tilburg benaderd om in hun verkiezingsprogramma veel aandacht te geven aan erfgoed. Met name vroegen we om de gemeentelijke monumentenlijst weer van het slot te halen en aandacht te geven aan het bedreigde naoorlogs en religieus erfgoed. Na de verkiezingen hebben we nogmaals deze aandacht gevraagd bij de coalitieonderhandelingen. In het coalitieakkoord van de nieuwe gemeenteraad is er op voorspraak van de partij van Hans Smolders ruimte voor nieuwe monumenten. Een heel fijn resultaat en een opdracht om er de komende periode aan te blijven werken.

Bomenrondleiding Oude Warande op 21 mei 2014 om 19.00 uur

De meesten van u is het bekend dat enkele jaren geleden de grote hersteloperatie van de Oude Warande heeft plaatsgehad. Het bos is zoveel mogelijk teruggebracht naar de situatie zoals die er eeuwen geleden in het begin uitzag. Op woensdagavond 21 mei geeft Joost Werkhoven van de Stichting Stadsbomen een rondleiding in de Warande.

De startplaats is de parkeerplaats van de universiteit op het einde van de Warandelaan (ten westen van het langwerpige parkeerterrein). De wandeling duurt maximaal 2 uur. Aanleiding voor deze rondgang zijn de 2 bijzondere lezingen voor de heemkundekring. Een half jaar geleden spraken Jan van Summeren en Bernard Verbunt met interesse en kennis van zaken over dit voor Nederland unieke sterrenbos. We lopen een deel van hun verhaal ter plekke na. Verder is er aandacht o.a. voor anekdotes uit heden en verleden.

Zo lopen we langs sporen van de toenmalige dierentuin. We kijken op een plantekening uit de negentiger jaren betreffende de bouwplannen die de Gemeente en de toenmalige Hogeschool hadden in dit unieke bos. Twee jaar geleden hebben we hier een zgn. ondersoort van de Grove Den 'ontdekt'. We gaan enkele fraaie monumentale exemplaren daarvan bekijken. Afgelopen jaren tenslotte heeft de Stichting Stadsbomen meerdere malen overleg gevoerd met de gemeente, zoals over het behoud van bijzondere bomen. De resultaten hiervan gaan we ter plekke bekijken. De rondleiding is kosteloos. U hoeft zich niet van tevoren aan te melden. Welkom !

Lezingen:

15/5,

19/6

Fietstocht op zo. 22/6

Bustocht op zo. 31-8

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan

Kense@home.nl

www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12

Heemkundekring Tilburg Tilburg

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 6 – juni 2014

Zie ook pagina 5 en 6!

VOORUITBLIK OP DE LEZING VAN DONDERDAG 19 JUNI

door Jean Dewaerheid.

“HET MYSTERIE VAN DE HOUTEN BOMMEN”

In de lezing op 17 april liet Jan van Eijck een van de zeer zeldzame foto's zien van het schijnvliegveld in Gilze-Rijen. De Duitsers bouwden deze vliegvelden met nep startbanen, nep huizen en vliegtuigen van hout, zeil en karton om de geallieerden te misleiden. De Engelsen zouden deze vliegvelden met houten bommen gebombardeerd hebben om de Duitsers belachelijk te maken. Indianenverhalen? Fabels??

De Belgische spreker en schrijver Jean Dewaerheid uit Mechelen is op zoek gegaan naar deze verhalen. Tijdens zijn presentatie neemt hij ons mee op zijn zoektocht naar de waarheid. Zijn boek over dit onderwerp zal die avond ook te koop zijn.

Terugblik OP DE LEZING VAN DONDERDAG 15 MEI.

door archeoloog Johan Hendriks

‘Het verguisde beeld, een nieuwe kijk op het ontstaan van de Biesbosch’

De Sint Elisabethsvloed is ook voor mensen in midden Brabant geen onbekend begrip. Veel is er bijvoorbeeld geschreven over hoe de Groote of Zuid-Hollandse Waard eruit zag vòòr 1421. In de beeldvorming over wat er precies gebeurde in dit rampjaar lijkt er echter niet alleen plaats te zijn voor feiten. Mythevorming speelt zeker ook een rol. In één enkele nacht zou één enkele vloedgolf voor maar liefst 100.000 slachtoffers en 72 verdronken dorpen hebben gezorgd? Het is tijd om het bestaande beeld te herzien. Vandaar ook de aan de historicus Jan Romein ontleende titel van deze lezing.

Dordtse geschiedschrijvers als Van Beverwijk, Balen en Van Oudenhoven cultiveerden lang de mythe. Door goed te kijken naar de voorgeschiedenis en naar de resultaten van de vele archeologische onderzoeken in de laatste decennia valt een meer realistisch beeld te schetsen. Die multidisciplinaire onderzoeken concentreerden zich in twee gebieden; het Eiland van Dordrecht en het grondgebied van de huidige gemeente Werkendam. Hoe groot waren de verwoestingen werkelijk in 1421? Hoe kan het dat het kasteel van Dussen zou zijn verwoest maar dat aarden heuvels het water wel wisten te weerstaan? De feiten moeten dus anders liggen dan lang gedacht.

In latere eeuwen gemaakte kaarten helpen slechts in beperkte mate bij het schetsen van de situatie. Wel zijn er geschreven bronnen beschikbaar met relevante historische gegevens. Zo blijkt uit de Tielse Kroniek dat de impact van de vloed in 1421 voor de stad Dordrecht niet overschat moet worden. De archeologische onderzoeken laten in deze streken een bodem zien die uit verrassend veel verschillende dunne laagjes is opgebouwd. De onderzoekresultaten zijn ook voor een zeer ervaren archeoloog als Hendriks soms wel behoorlijk teleurstellend, zeker in kwantitatieve zin. Een enkele keer moest men het doen met niet meer dan een stukje hout, 3 roestige spijkers en wat klompjes baksteen. Aan de andere kant werden en worden er soms redelijk complete fundamenten opgegraven, die vaak vlak onder het maaiveld aanwezig zijn.

Bij het kantelen van het bestaande beeld speelt niet de vloed van 1421, maar die van exact 3 jaar later (ook op de naamdag van Sint Elisabeth!) een cruciale rol. Het grote gebied tussen Dordrecht, Gorinchem, Geertruidenberg en Heusden werd bewoond door niet veel meer dan een paar duizend mensen. Meer dan enkele honderden slachtoffers kunnen er dan ook niet te betreuren zijn geweest. Van een totale ‘ontvolking’ was, ook na de tweede vloed, geen sprake. De datering van diverse opgegraven fundamenten zijn daarvan het bewijs. Het meest verwoestende effect had niet het water in 1421, maar de droogte voorafgaand aan de vloed in 1424! De in deze streek ruim aanwezige veendijken moeten na de droogte die zomer niet meer tegen de tweede overstroming bestand zijn geweest. Een verhelderende parallel met het heden valt te schetsen door deze situatie te vergelijken met die zoals die zich in 2003 voordeed in het plaatsje Wilnis.

RUILBEURS van TILBURGSE BOEKEN & CURIOSA voor HKK-leden

Voorafgaand aan de ledenavond van 19 juni; inloop vanaf 19.00 uur.

Bijna iedereen heeft wel typisch Tilburgse boeken, **ansichtkaarten**, asbakken, lepeltjes e.d. die je of dubbel hebt, of best wel zou willen ruilen. Of desnoods verkopen voor een HKK-vriendenprijsje.

Daarom het verzoek om eens in de kast te kijken naar spullen waar wij elkaar een plezier mee zouden kunnen doen. Denk ook aan de vroegere uitgaven van het tijdschrift Tilburg, AT tot 1983, De Lindenboom, of In Brabant.

We verwachten dat er een verrassende gevarieerde collectie op de diverse tafeltjes te vinden zal zijn.

Busexcursie Oranjestad Delft via Kinderdijk op zondag 31 augustus

Wij vertrekken om 08.30 uur vanaf de parkeerplaats bij de Grote Albert Heijn aan de Jan Heinstraat. Gezien de goede ervaringen met Tylcars leveren zij de bus weer die 50 plaatsen heeft en voorzien is van een bar, video, toilet en airconditioning.

Om 9.45 worden wij verwacht door Margaret Stierman van Grandcafe Buena Vista in Kinderdijk voor een lekkere kop koffie en een fijne appelpunt. Wij kozen voor dit sfeervolle etablissement omdat u in de directe omgeving de mogelijkheid hebt om wat fotoshots te maken van HET molencentrum van ons land.

Vervolgens vertrekken wij om 10.30 uur naar Delft.

Daar begint om 11.30 uur vanaf de Nieuw Kerk een rondleiding met twee gidsen door deze Prinsenstad. De rondleiders brengen ons naar het beroemde Vermeercentrum en geven daar nog een kwartier uitleg. Wij krijgen dan daarna de gelegenheid om de Vermeercollectie op eigen gelegenheid te bekijken tot de bus ons daar om ca. 12.45 uur ophaalt en ons brengt naar Gasterij 't Karrewiel. Hier wacht ons een lunchbuffet met soep vooraf.

Om 14.15 uur brengt de bus ons naar het Prinsenhof. Een zeer interessant museum, sinds eind mei van jaar opnieuw en eigentijds ingericht. Prinsenhof Delft is een uniek monumentaal gebouw en voormalig Hof van Oranje. Je beleeft er de Nederlandse geschiedenis. Je kunt er ontdekken hoe Delfts Blauw kon uitgroeien van een ordinaar namaakproduct tot een wereldwijd Hollands icoon. En je kunt er de plaats aanschouwen waar prins Willem van Oranje door Balthasar Gerards in juli 1584 werd vermoord. Ook hier worden we rondgeleid door

gidsen. Op vertoon van je museumjaarkaart krijg je ter plekke een zeker bedrag terug !

Borreluurtje van ca. 16.00 uur tot 17.00 uur. Op dat tijdstip vertrekken we vanaf het Prinsenhof naar Hotel Het Trefpunt in Made. Tenslotte gebruiken we daar ons 3-gangendiner en gaan huiswaarts om 19.45 uur.

Wij kunnen je deze dag is aanbieden voor € 59,- pp (introducés € 64,-). Bijdrage overmaken vóór 15 augustus op NL 85 INGB 0002920712 t.n.v. Heemkundekring Tilburg.

AANMELDEN: per email (jphf.rossou@hetnet.nl) en maak dan duidelijk of u vlees of vis wilt bij het diner en of rekening moet worden gehouden met een dieet. Je kunt ook onderstaande strook sturen naar secretaris Jan Rossou, Acaciastraat 19, 5038 HE Tilburg.

Dhr en/of mevr ..... adres .....wpl .....

meldt/melden mij/ons aan met/zonder..... introducée(s). Bij het diner kies ik vlees/vis.

Mijn partner/introducée vlees/vis. Dieetwensen .....

Het verschuldigde bedrag maak ik heden over.

DE KRING EN HET BESTUUR ZIJN NIET AANSPRAKELIJK VOOR EVENTUEEL TIJDENS DEZE EXCURSIE OPGELOPEN SCHADE OF LETSEL.

Terugblik Excursie Oude Warande op 21 mei met Joost Werkhoven.

Heerlijk weer in een prachtig wandelbos met oude cultuur en nog een wetenswaardige toelichting van Joost. De tien aanwezige personen hebben ervan genoten.

De leeftijd van een boom berekenen met de omtrek en het bepalen van de hoogte van een boom met behulp van een boomhoogtemeter, het herkennen van een geschubde denvariant en de plaats van de oude dierentuin herkennen, we hebben het allemaal geleerd. En ook wij vinden dat het unieke sterbos een monument moet zijn. Bedankt Joost!

Hovo-cursus 'Laat-Romeinse tijd' door ons lid en laatste spreker Johan Hendriks

Iedereen kent wel het Romeinse Rijk, maar hoe het aan zijn einde kwam is veel minder goed bekend. Toen in 476 de laatste keizer van het westen van het toneel verdween speelde die al lang geen rol van betekenis meer. De nieuwe machthebber, Odoaker, noemt zich geen keizer meer, doch slechts 'koning van Italië' 'Het lange sterven' wordt de Laat-Romeinse tijd ook wel genoemd. Het is een tijd van politieke, militaire en economische crises, waarbij Rome te maken kreeg met Perzen, Germanen, Goten en Hunnen. Onder Constantijn de Grote beleefden de christenen hun gouden vierde eeuw. Rond 400 zijn oost en west ver uit elkaar gegroeid en in die sfeer weten in het westen de generaals opnieuw de macht te grijpen. In 410 werd Rome geplunderd door Vandalen. Deze spannende periode van de derde t/m de vijfde eeuw is het onderwerp van een boeiende cursus die door de Hovo wordt georganiseerd op de Universiteit van Tilburg. De tien lessen worden vanaf 26 september 2014 op vrijdagochtend gegeven van 10.45 tot 12.30 uur. De leskosten bedragen circa € 220,-. Kijk op de website www.hovobrabant.nl voor meer informatie.

AT-artikelen uit 1974 op onze website

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archief artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT van 1975:

75.08 Ingezonden stuk	75.09 De gruwelijke en execrabele moord op Jan C. Maes
75.10 Thomas zet het mes erin	75.11 Historie van de Tilburgse Wielersport
75.12 Voorplaat + Inhoud AT	75.13 Twee Tilburgse schoolmeesters (1794 -1796)
75.14 Als een vrouw gek wordt	

STADSGIDSERIJ.

Zomerprogramma

Hasseltwandeling	: 8 juli	Westendwandeling	: 15 juli
Goirkewandeling	: 22 juli	Architectuurwandeling	: 29 juli
Korvelwandeling	: 5 augustus	Centrumwandeling	: 12 augustus
Centrumwandeling –West	: 19 augustus	Willem II-wandeling	: 26 augustus

Voor nadere gegevens en aanmelden, zie: www.stadsgidserij.nl

Lezing op 19/6

Fietstocht op zo. 22/6

Bustocht op zo. 31-8

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website

www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12

Heemkundekring Tilburg Tilburg

Beste heemkundefleden,

Zoals jullie allen weten is het huidige bestuur al vanaf haar aantreden bezig met het zoeken naar onderdak (een eigen home) voor onze vereniging. Wij zijn de afgelopen jaren alleen maar gegroeid. Steeds vaker moeten wij uitwijken naar de HKK Goirle, Multifunctionele Accommodaties (MFA's) en buurthuizen die wel ruimte hebben. Wij willen zelf groepen mensen kunnen ontvangen, gastheer zijn en niet altijd tot last zijn van andere verenigingen en instellingen. Ook worden onze huiskamers te klein om grote groepen bestuurders te kunnen bergen. Verder is het onze grote wens om, buiten de lezingen om, bijeenkomsten te kunnen organiseren voor onze leden. Denk daarbij aan, onder het genot van een kopje koffie/thee, kennismaken met onze nieuwe leden en het onderling uitwisselen van informatie de heemkunde betreffende. Verder kunnen onze project- en werkgroepen, buiten hun reguliere vergaderingen om, bij elkaar komen om het e.e.a. door te spreken en/of uit te werken. Wij hebben de afgelopen jaren een budget aan kunnen maken om zo'n multifunctionele ruimte in te kunnen richten. Denk daarbij aan de nodige soft- en hardware, koffiezetapparaat, kantoorartikelen, e.d.

Verder hebben wij de afgelopen jaren veel samenwerking gezocht en gevonden met het Mommerskwartier (Textielmuseum, Stedsmuseum Tilburg en het Regionaal Archief Tilburg), de beleidsmedewerkers van de gemeente Tilburg en de Bibliotheek Midden Brabant. Ook zijn er een aantal werk- en projectgroepen, zoals de Projectgroep Naoorlogs Erfgoed (PNET), de werkgroep inventarisatie, de werkgroep Monumenten, de werkgroep Driekoningenzingen en het Platform Ruimtelijk Erfgoed Tilburg (PRET) door onze kring opgericht. In deze werken zij samen met Erfgoedvereniging Heemschut, Stichting Cuijpersgenootschap, Stichting Wie kent Kunst, de Stichting Tilburgse Taol, de Federatie van Tilburgse zangkoren, Stichting Stadsgidserij Tilburg, Stichting tot Behoud van het Tilburgs Cultuurofgoed, Stichting Straat, het Centrum voor Architectuur en Stedenbouw (CAST), het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE) en het Landelijk Expertisecentrum voor Cultuur van Alledag (LECA).

Een multifunctionele ruimte gingen wij daardoor steeds meer als een groot gemis zien. Bij onze zoektocht daarnaar zijn inmiddels verschillende opties de revue gepasseerd. Wij hebben altijd gezocht naar een multifunctionele ruimte, opbergcapaciteit voor wat materiaal van onze vereniging en van de project- en werkgroepen, een zaal met voldoende capaciteit voor onze lezingen en als het zou kunnen, gevestigd in een gebouw met een uitstraling die passend is bij ons als Heemkundekring, zoals wij dit ook altijd zo hebben geventileerd in onze jaarvergaderingen.

Wij zijn blij dat wij jullie kunnen mededelen dat wij erin geslaagd zijn om deze te vinden. Wij hebben er voor gekozen om een samenwerking aan te gaan met het Mommerskwartier. Hieronder vallen het Regionaal Archief Tilburg, Stedsmuseum Tilburg en het Textielmuseum. Daartoe gaan wij gebruik maken van de faciliteiten van het Regionaal Archief Tilburg (RAT). Wij zijn tot deze keuze gekomen door een aantal feiten:

- Het gebouw aan het Kazernehof is een rijksmonument en heeft de uitstraling die bij ons past.
- Het gebouw wordt momenteel in pandig verbouwd waarbij een multifunctionele ruimte wordt geschapen waar wij (ook 's-avonds) als heemkundekring gebruik van kunnen maken voor onze vergaderingen, bijeenkomsten en andere bezigheden.
- Kastruimte voor onze werk- en projectgroepen in die multifunctionele ruimte.
- Ons archief kan daar worden ondergebracht.
- Een aantal leden van ons doen voor het Regionaal Archief Tilburg (RAT) en Stadsmuseum Tilburg (SMT) reeds vrijwilligerswerk.
- Wij zitten als erfgoedinstellingen bij elkaar in één gebouw en hebben dus "korte lijntjes".
- Wij worden gezien als een volwaardige partner van het Mommerskwartier.
- De huidige studiezaal wordt verbouwd tot een ruimte met een projectiescherm en 100 stoelen waar wij onze lezingen kunnen houden.
- Wij kunnen onze samenwerking met het Mommerskwartier en andere culturele instellingen intensiveren en zodoende uitvoering geven aan het gestelde in de Cultuuragenda Tilburg 2011 t/m 2016.

Het overleg/onderhandeling met de betrokken partijen bevindt zich nu in een afrondende fase. Wij hebben een (ruw) principeakkoord gesloten. Wij zijn overeengekomen dat wij met ingang van 1 september 2014 gebruik kunnen gaan maken van de multifunctionele ruimte en met ingang van 1 januari 2015 van de grote zaal voor de lezingen. Dit laatste omdat wij, m.b.t. de lezingen, tot en met december 2014 afspraken hebben met Boerke Mutsaers. Deze willen wij graag nakomen. Ons streven is om de lezingen in de nieuwe locatie, zoals wij gewend zijn, op de 3e donderdagavond van de maand plaats te laten vinden. In overleg met het Mommerskwartier wordt er nu een gebruikersovereenkomst opgesteld/uitgewerkt.

Resumerend:

Alhoewel wij altijd tot onze volle tevredenheid gebruik hebben kunnen maken van de accommodatie van HCR Boerke Mutsaers en hebben kunnen genieten van hun gastvrije ontvangst, is het bestuur ervan overtuigd dat zij voor de vereniging als zodanig een goede keuze hebben gemaakt voor de toekomst en onze blik op het punt aan de horizon kunnen blijven richten en verruimen. Wij vertrouwen erop jullie belangen in deze correct en naar behoren te hebben behartigd.

Het bestuur.

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 7 – september 2014

VOORUITBLIK OP DE LEZING VAN DONDERDAG 18 SEPTEMBER over het grensgebied België-Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog door Herman Jansen en Frans van Gils.

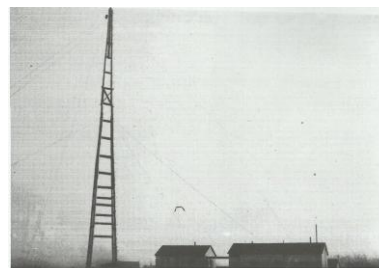

De Duitse bezetter sloot van medio 1915 tot november 1918 heel de Belgisch-Nederlandse grens af met een elektrische draadversperring van ongeveer 2.000 volt in een ultieme poging om het clandestiene grensverkeer stil te leggen. De dodendraad liep van Knokke tot Gemmenich (van Cadzand tot Vaals). Deze installatie heeft minstens een duizendtal mensenlevens gekost.

Herman Janssen en Frans van Gils, twee leden van heemkundekring Amalia van Solms (Baarle-Nassau/Hertog) en van de heemkundige werkgroep Zondereigen (een gehucht van Baarle-Hertog), vertellen aan de hand van 230 unieke foto's over de Duitse inval, de bezetting, de grensbewaking, het oprichten van de dodendraad en de gevolgen ervan voor de grensbewoners. Over het smokkelen van voedingswaren, rekruten voor het Belgische leger en brieven van en naar het

front. Over de spionage en het verzet tegen de Duitsers. Over familieleden die elkaar jarenlang niet meer zagen.

Baarle-Hertog verkeerde tijdens de Eerste Wereldoorlog in een unieke positie: het was met het gebied achter de IJzer het enige stukje België dat onbezet bleef. Het dorp werd dan ook spoedig een draaischijf voor spionage- en afluisteractiviteiten. In de enclave-gemeente Baarle-Hertog was vanaf 1915 op een stuk grond van een boerderij die grensde aan de spoorweg Turnhout-Baarle een clandestien zendstation gevestigd in dienst van de Belgische regering. Frans en Herman bespreken ook hun pedagogische en toeristische realisaties, gekaderd in de honderdste herdenking van de "Grote Oorlog".

Volgende lezing: 30 oktober !

Op 27 oktober herdenken we dat het 70 jaar geleden is dat Tilburg werd bevrijd. Onze lezing die maand zal gaan over de bevrijding van Midden-Brabant. De datum is eenmalig anders dan u van ons gewend bent. Wel gewoon om 20.00 uur bij 'Boerke Mutsaers'. Noteer deze datum alvast!

***Terugblik op de lezing van donderdag 19 juni door Jean Dewaerheid.
“HET MYSTERIE VAN DE HOUTEN BOMMEN”***

Jean Dewaerheid kreeg in 1973 voor het eerst het verhaal van zijn vader te horen over de houten bommen op de Duitse schijnvliegvelden. De Engelse piloten zouden dat doen om de Duitsers belachelijk te maken. Zij gooiden houten bommen met het opschrift “Wood for Wood”, de vliegtuigen waren ook gemaakt van hout en zeildoek.

Het is een ongelofelijk en onwaarschijnlijk verhaal.

De Engelsen hadden wel wat anders aan hun hoofd als het spelen van deze spelletjes. Zij werden zwaar belaagd door de Duitsers. De vliegtuigmisssies waren erg gevaarlijk en het onthullen, dat zij wisten dat het een schijnvliegveld was en het gevaar dat eventuele spionnen opgespoord zouden kunnen worden, maakte het verhaal niet aannemelijk.

Toch nam Jean dit verhaal wel serieus en ging op zoek naar wellicht een waarheid achter dit verhaal. Hij liet ons zijn zoektocht meebeleven.

Aanvankelijk werkte de RAF niet mee en deed de verhalen af als Indianenverhalen. Er bleek een Frans boek over te zijn geschreven en bij zijn eerste contact met de schrijver, Pierre-Antoine Courouble, bleek dat die al 3 jaar serieus onderzoek naar dit onderwerp had verricht. Aan Jean Dewaerheid werd de vraag gesteld om het boek te vertalen naar het Nederlands. Hiermee is Jean akkoord gegaan en zo is hij helemaal in dit onderwerp thuis geraakt. Er werden getuigen gehoord en zelfs van Duitse zijde kwamen er contacten, niet logisch als er niets van waar zou zijn. Er bleken schijnvliegtuigen in series gebouwd te zijn, die als een Ikea pakket in elkaar gezet konden worden, o.a. de Junker 88, Heinkel 111 en Stuka's. Ze waren vooral van boven overtuigend, maar stonden vaak op stokken i.p.v. wielen. Er bleken evenveel schijnvliegvelden geweest te zijn als gewone vliegvelden, zowel in Nederland, België als Engeland. En elke bom op het schijnvliegveld voorkwam echte schade aan de echte vliegvelden. Jean vertelde zijn verhaal met verve en humor.

Aanvankelijk waren er maar een tiental aanwezigen overtuigd dat deze verhalen waarheid bevatten. Op het eind was een meerderheid overtuigd.

Ook de inbreng van Jan van Eijck met zijn unieke foto's van het schijnvliegveld Gilze-Rijen en het tonen van de houten (oefen)bommen door Jean droegen hiertoe bij.

Hoe een ongelofelijk verhaal toch waarheid bleek te bevatten. Een mooie nuttige avond.

De Belgische spreker en schrijver Jean Dewaerheid uit Mechelen is op zoek gegaan naar deze verhalen. Tijdens zijn presentatie neemt hij ons mee op zijn zoektocht naar de waarheid. Zijn boek over dit onderwerp was die avond ook te koop.

Terugblik op de fietstocht van zondag 22 juni.

Om 9.00 uur ging de fietstocht bij Boerke Mutsaers met zo'n 25 fietsers van start over de nieuwe fietsbrug in de Reeshof naar de Eindsestraat 2 in Dongen. De eerste stopplaats was voor koffie met koek en Jan Haagh vertelde er over de ontploffing op 23 oktober 1944 in de ouderlijke boerderij er recht tegenover. Er was daar munitie opgeslagen en er waren ook slachtoffers te betreuren. De herinnering als jongen van een jaar of negen waren nog heel vers.

De volgende stopplaats was de tomatenkwekerij van de familie van Hoek. Hier kregen we de volgende kop koffie en veel wetenswaardigheden die nodig zijn om het bedrijf te runnen, van biologische bestrijdingsmethoden tot de moderne inpaklijn met mechatronica. We hopen dat ze opnieuw de problemen met de export zullen weten op te lossen.

Bij de familie Timmermans was een ideale plaats gevonden om de lunchpakketten rustig op te eten.

De gastheer had er een zelf een prachtige lusttuin aangelegd. De door Jan en Hannie Rossou gesmeerde broodjes smaakten heerlijk. Bedankt Jan en Hannie! De gastvrouw trakteerde ons op haar gedichtjes in het dialect. Heel mooi hoe haar keuken hof op kon tegen "Dè Keukenhof". De fietspaden voerden langs de mooiste stukken in de streek en waren overal goed bereikbaar.

De volgende stopplaats voerde naar de kerk van Loon op Zand. Daar werden we ontvangen door de voorzitter van de Heemkundekring daar. Ze vroegen geen geld, maar we zullen een tegenprestatie leveren in de vorm van een rondwandeling in Tilburg. De kundige gids vertelde het verhaal van deze kerk die teruggaat tot het jaar 1394, met klokken uit 1460. In 1823 namen de katholieken de kerk weer over, met dwarsbeuken uit 1929 en 1951.

De voorlaatste stop bij "De financiën" paste precies in de perfect verlopen dag, een zonovergoten terras en geen dreigende regen.

Jan en Corrie kregen dan ook terecht hun flessen wijn. Hoe is het mogelijk dat ze al die speciale plekjes en aardige kundige mensen gevonden hadden.

Veel dank Jan en Corrie voor de perfecte fietstocht, we hebben er met volle teugen van genoten!

OPEN MONUMENTENDAG OP 13 & 14 EN OMD-THEMA-AVOND OP 11 SEPTEMBER

Het thema van de Open Monumentendag 2014 is 'Op reis'. Het gaat namelijk over reizen en dus ook over vervoer en vervoermiddelen, infrastructuur en wegenpatronen en over bijzondere gebouwen. In Udenhout en Tilburg komen drie 'reislijnen' aan bod: de weg, het water en het spoor. Er is aandacht voor het mobiele erfgoed, maar bijvoorbeeld ook voor grenzen, verdwenen routes en grensoverschrijdende reizen, zoals de missie. Door tussen deze monumenten te reizen en deel te nemen aan activiteiten of exposities te bezichtigen maakt u een reis door de geschiedenis van Udenhout en Tilburg.

Op zondag rijdt er in Tilburg tussen 11.00 en 17.00 uur een vooroorlogse BBA bus tussen diverse monumenten en op een aantal locaties zijn historische voertuigen te zien.

U krijgt volop de gelegenheid om u te laten informeren over en inspireren door mooie monumenten. Om enkele van de vele activiteiten te noemen:

Regionaal Archief Tilburg als Centraal Informatiepunt: Tilburg lag op een oude route die reizigers voerde van Antwerpen naar 's-Hertogenbosch. Dit wordt in beeld gebracht in een presentatie met kaarten en plattegronden. Een vervoermiddel uit vervlogen tijden, de hondenkar, is voor één dag

weer te zien op het plein voor het archief. En wie van oude auto's houdt, die kan zijn hart ophalen. Er staan een paar bijzondere exemplaren.

Tevens viert het archief de heropening van het gebouw na de interne verbouwing.

Piushaven: Tijdens Piushaven Ahoi wordt de Piushaven, de scheepvaart en ander mobiel erfgoed in het zonnetje gezet. Een combinatie van weg- en watervoer dus. Naast de 14 historische binnenvaartschepen in de Tilburgse museumhaven, vragen we ook historische bedrijfsvoertuigen van elders om zich te presenteren tijdens het evenement.

En ook de moderne beroepsvaart is aanwezig.

MFA De Poorten (Hasseltse kerk), Hasseltstraat: Een tentoonstelling schetst aan de hand van

foto's en tekeningen een beeld van carrosseriefabriek Smulders.

In 1883 begon timmerman Smulders aan de Hasseltstraat met het bouwen van door paarden getrokken voertuigen. Bij de opkomst van het gemotoriseerd verkeer schakelde het bedrijf over op de bouw van sportauto's, autobussen en vrachtwagens.

Het bedrijf werd in 1997 overgenomen door carrosseriebedrijf Remmers.

Thema-avond op donderdag 11 september

Vanaf 19.30 uur bent u van harte welkom in de kerk van het kapucijnen op donderdag 11 september bij het klooster aan de Korvelseweg 165 in Tilburg. Decennialang was dit klooster vertrekpunt van jonge kapucijnen voor hun missiereizen.

Op het programma staan drie verhalen over reizen, routes, bestemmingen. Zo komen onder meer die missiereizen aan bod, maar ook de zeer oude route van Antwerpen naar 's Hertogenbosch, dwars door Tilburg.

Verder start op 12 september in de kapel van Vincentius (Schoorstraat 4, Udenhout) om 20.00 uur een presentatie over het leven van Willem van Iersel, 1865-1924.

Publicaties van de Stichting Open Monumentendag

Het is minder bekend dat de stichting Open Monumentendag nog een groot aantal aantrekkelijke geprijsde publicaties ter beschikking heeft.

Om met de nieuwste uitgave 'Op Reis' te beginnen. Meerdere autoriteiten op het gebied van de geschiedenis van ons vervoer schreven mee aan deze publicatie. Achtereenvolgens komt het reizen op water, over het spoor, over de weg en door de lucht aan de orde. Het accent ligt op reizen van mensen maar er is ook aandacht voor reizen van goederen.

Om een aantal van de circa vijftig uiteenlopende onderwerpen te noemen: Het reizen over de Romeinse Rijn, de VOC, Atlassen, Stationsgebouwen, Nederlands als bruggenland, Kerkenpaden en doodwegen, bermtourisme, het pientere pookje en historische vliegvelden.

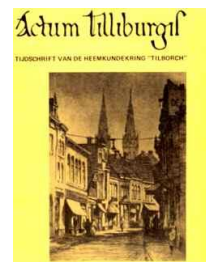
Ook dit boek van 128 pagina's en honderden kleurenafbelingen is te bestellen op de website www.openmonumentendag.nl/winkel voor € 10,-.

Een aantal van de voorgaande uitgaven over Nederland zijn al voor € 3,- te koop, zoals:

- > De smaak van de 19^e eeuw. Over de bebouwing in die tijd.
- > Op de kaart. Over de cartografie.
- > Sporen. Over terpen, droogmakerijen en waterlinies.

AT-artikelen uit 1975 op onze website

Op onze website <http://www.heemkundekringtilburg.nl/> en in de linkerkolom bij 'archief artikelen' staat de volgende serie artikelen uit de AT van 1975:

- 75.15 Een "smous" uit Rhenen
- 75.16 Van oude herinneringen
- 75.17 Tilburg rond 1450-8
- 75.18 Een geëmancipeerde vrouw uit de zeventiende eeuw

W. van Hest
P van Berkel
F Smulders
M de Bruijn

Lezingen op :	18/9,	30/10,	20/11,	18/12.
----------------------	--------------	---------------	---------------	---------------

Bij Boerke Mutsaers, Vijverlaan 2 om 20.00 uur

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan Kense@home.nl

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12

Beste leden van Heemkundekring Tilborch,

Op 6 januari 2014 werd in Goirle tijdens een officiële bijeenkomst het **Driekoningenzingen** geplaatst op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed, waardoor deze traditie een officieel beschermd immaterieel erfgoed is.

Het Driekoningenzingen is niet enkel een nationale aangelegenheid maar bestaat ook o.a. in Vlaanderen, Wallonië, delen van Frankrijk, Duitsland en Engeland. Daarom zijn drie jaar geleden banden aangeknoopt met het Landelijk Expertisecentrum voor Cultuur van Alledag (LECA) en het Kempisch Erfgoed (k.ERF) in Gent teneinde samen initiatieven te ondernemen tot ondersteuning van de Driekoningentradities.

Deze samenwerking heeft geresulteerd tot het organiseren van een internationale studiedag **op 24 oktober 2014** met deelname van bovengenoemde landen.

Omdat de gemeente Tilburg haar volledige medewerking zal verlenen aan deze activiteit, zal de studiedag in de raadzaal van het gemeentehuis van Tilburg worden gehouden.

Uiteraard nodigen wij onze leden van harte uit om aan deze “Internationale Studiedag Driekoningen hier en elders in Europa”, deel te nemen.

Meer uitgebreide informatie vindt u op de flyer die tijdens de lezing van september wordt uitgereikt als wel digitaal via het AT op de website. Wij hopen u in grote getale op vrijdag 24 oktober te ontmoeten!

Meer nieuws....

Het Driekoningenzingen is de laatste authentieke autochtone traditie van Tilburg welk fenomeen uit de middeleeuwen stamt. Reden waarom door middel van het ontwikkelen van uiteenlopende vernieuwende activiteiten getracht wordt deze mooie traditie levend te houden.

Heemkundekring “Tilborch” heeft daartoe samen met Heemkundekring de Vrije Heertganghen van Goirle de werkgroep 3KZ (Driekoningenzingen) ingericht. Het geplaatst zijn op de Nationale Inventaris heeft namelijk ook zo zijn verplichtingen en verantwoordelijkheden.

En zitten we niet stil!

Voor de lezing in december zijn we momenteel in gesprek met de Stichting Behoud erfgoed rond kerst. Zij hebben mooie verhalen en materialen over kerstgroepen en de Drie Koningen.

We hebben ons aangesloten bij het platform van de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed Koninkrijk Nederland: www.immaterieelerfgoed.nl

Uiteraard zijn we al voluit aan de slag met het Driekoningenzingen van 2015.

Het zingen op diverse locaties in Tilburg, het Korenfestival in de Mariakerk en een tentoonstelling staan op het programma.

Voor extra informatie hebben we de website Driekoningenzingen ontwikkeld dat ook voor scholen interessant is: www.driekoningenzingen.nl

Ú merkt,

De Driekoningentraditie is weer aan het bruisen!

Els Snels

Bestuurslid Heemkundekring Tilborch

Voorzitter Werkgroep 3KZ

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

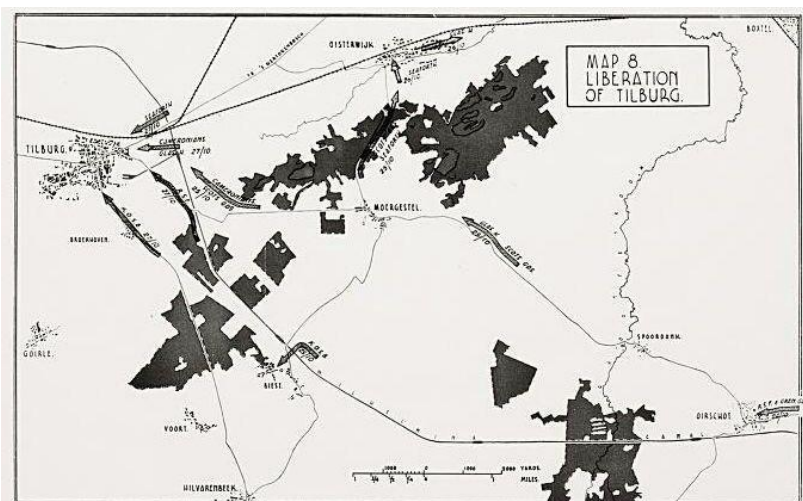
Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 8 – oktober 2014

LEZING DONDERDAG 30 OKTOBER over de bevrijding van Tilburg

LET OP: DEZE LEZING is NIET OP DE 3de DONDERDAG VAN DE MAAND !!!

Op 27 oktober 1944, 70 jaar geleden, werd Tilburg bevrijd. De invasie begon op D-day, 6 juni, waarna een snelle opmars richting Nederland volgde. Op 17 september startte operatie Market Garden om de opmars, via de bruggen bij Nijmegen en Arnhem, naar Duitsland voort te zetten. Dat was letterlijk een brug te ver, de lange aanvoerlijnen stokten en de Duitsers hergroepeerden zich. Om de kortere aanvoerlijnen via Antwerpen veilig te stellen startte operatie Pheasant. Generaal Barber van de 15^e Schotse divisie, deel van het tweede Britse leger, zal uiteindelijk samen met de Prinses Irene Brigade Tilburg bevrijden.

In oktober 1989 heeft onder andere onze Heemkundekring, met Harrie Vereijken en Piet van Beurden, een belangrijke rol gespeeld bij het onderzoek naar de bevrijding en bij de oprichting van het monument voor de Schotse bevrijders. Jack Didden heeft de geschiedenis van de 15^e Schotse divisie onderzocht en over hun bijdrage aan de bevrijding een (Engelstalig) boek gepubliceerd dat als dank aan de bevrijders werd aangeboden. Didden zal zijn kennis over deze periode met ons komen delen.

Heemkundekring Tilborch heeft een nieuwe website:

www.heemkundekringtilburg.nl

Blijf op de hoogte van het laatste erfgoednieuws door te kijken bij 'Actueel'. Maar u kunt er natuurlijk ook terecht voor alle activiteiten, (contact-)informatie en voor deze en veel voorgaande nieuwsbrieven. Binnenkort plaatsen we bijvoorbeeld een serie artikelen uit de AT van 1976.

Lezing 18 september: Het grensgebied België-Nederland tijdens WO I

Onze kennis van de Eerste Wereldoorlog blijft doorgaans beperkt. De geschiedenis van bezet België is minder bekend en bijna helemaal vergeten zijn de gebeurtenissen aan de Belgisch-Nederlandse grens, waar de Nederlandse neutraliteit grote gevolgen had. Denk daarbij aan de gigantische vluchtelingenstroom richting Nederland en de oprichting van een elektrische grensversperring, beter bekend als “de dodendraad”. Maar er was meer. Bijvoorbeeld de onmogelijkheid om de enclaves van Baarle-Hertog te bezetten, waardoor het illegale briefverkeer op gang kwam.

Ook werd in Baarle een militaire zendstation opgericht. De grote prijsverschillen leidden dan weer tot nooit geziene smokkelpraktijken. Ook duizenden rekruten voor het Belgische leger, spionnen en Duitse deserteurs probeerden de rijksgrens te passeren, waarbij vele honderden dodelijke slachtoffers vielen. In hun lezing illustreerden Herman Janssen en Frans van Gils deze bijzondere geschiedenis aan de hand van een groot aantal, soms erg ingrijpende, persoonlijke verhalen.

Busreis 31 augustus: Kinderdijk en Delft

Na enig oponthoud bij vertrek ging de reis naar Kinderdijk, waar we koffie met lekker gebak kregen in een gezellig café met veel oude radio's. Rond half elf probeerden we een mooi plaatje te schieten van de beroemde watermolens. Het wegpompen van het water gebeurt nu met het gemaal, dat in verband met de vele regen volop stond te werken. Daarna vervolgde de bus zijn weg naar Delft, waar de chauffeur meerdere keren in de binnenstad zijn stuurmanskunsten moest tonen.

Om half twaalf startte de stadswandeling voor de Nieuwe Kerk op het grote plein, bekend van de Koninklijke begrafenissen. De uitleg van de gids was helder en goed. Zo kwamen we bv. langs het sterfhuys van Antoni van Leeuwenhoek, uitvinder van de microscoop en ontdekker van microben. De toren van de Oude Kerk bleek behoorlijk scheef te staan, maar is ook die dag niet omgevallen. In het Vermeercentrum was wat verwarring, maar de tentoonstelling hebben we wel gezien. Veel replica's op ware grootte van de werken, Vermeer had een klein maar hoogstaand oeuvre. Daarna wachtte een royale lunch met soep. Vervolgens op naar Museum Prinsenhof.

De plaats waar Willem de Zwijger de laatste jaren verbleef en waar hij uiteindelijk vermoord werd. Het kogelgat in de muur is nog aanwezig. Ook zagen we afbeeldingen van Balthasar Gerards en de vier vrouwen van Willem.

Na een klein drankje in de kelder was het tijd voor de rit naar het prima diner in Made. Men was heel tevreden met deze reis en voor de organisatie werden Jan en Marianne Sikkers dan ook bedankt met een wijnkadobon. Dit is voor herhaling vatbaar.

Excursie donderdag 23 oktober: Museum Bevrijdende Vleugels in Best

Een mooie excursie een paar dagen voordat we de bevrijding, 70 jaar geleden, van Tilburg herdenken! We brengen een bezoek aan *Museum Bevrijdende Vleugels* in Best. Bekijk onder meer authentiek militair materieel, een 3D-film en veel foto's. Kijk ook door de ogen van een piloot tijdens een simulatievlucht! Voor veel thema's is er aandacht en u heeft ook nog enige tijd om het mooie complex op eigen gelegenheid te bekijken. Er is tevens een brasserie en een museumwinkel. De entree is voor eigen rekening: € 7,50 - € 5,- (65+) – gratis met een Museumkaart. De excursie kost u slechts € 6,- (uitgebreide rondleiding en bijdrage brandstof). Maak dit bedrag over vòòr 20 oktober en u bent verzekerd van deelname. Rekeningnr. NL85 INGB 0002 9207 12, t.n.v. Heemkundekring Tilburg. De organisatie is in handen van Jan Sikkers. Vertrek om 13.00 uur bij 'Boerke Mutsaers', we zijn terug om circa 18.00 uur.

Internationaal Congres Driekoningen: vrijdag 24 oktober – gemeentehuis Tilburg

Voor wie zich nog niet opgegeven heeft hierbij deze herinnering. U hoeft geen dure vliegreis te boeken of een lange autoreis te maken. Het is in Tilburg en ook voor de kosten hoeft u het niet te laten, een hele dag voor € 15,- inclusief lunch en receptie. Als u iets met Driekoningen heeft, meld u aan voor 14 oktober. Voor meer info zie het vorige mededelingenblad of mail naar de voorzitter van deze werkgroep. Els Snels: e.snels@home.nl

27 oktober 2014 is Tilburg 70 jaar bevrijd

Er zullen op die dag bloemen gelegd worden op het kerkhof van de Gilzerbaan ('s-middags) en bij de Schot op het Stadhuisplein ('s-avonds) Ook het bestuur van de Heemkundekring Tilborch zal hier aanwezig zijn.

Cursussen van het Regionaal Archief Tilburg

1. Oud Schrift beginners 6 bijeenkomsten: oktober-december 2014; woensdagmiddag 14.00 tot 16.00 uur; kosten: € 99,-. Wie historisch onderzoek doet krijgt, naarmate je verder teruggaat in de tijd, te maken met handgeschreven documenten en afwijkend taalgebruik. In deze beginnerscursus leer je vaardigheden om die handschriften te lezen en begrijpen.

2. Familiegiedenis (i.s.m. Brabants Historisch Informatie Centrum) 3 bijeenkomsten: zaterdagochtend november 2014-maart 2015; kosten: € 84,-

3. Onderzoek je woonomgeving 4 bijeenkomsten: februari – maart 2015; donderdagmiddag van 14.00 tot 16.00 uur; kosten: € 84,-

Meer informatie en aanmelden: <http://www.regionaalarchieftilburg.nl/educatie/cursussen>

MONUMENTENBERICHTEN

Voorafgaand aan de Open Monumentendag van 14 september hebben we het **moNument van de week** in het Stadsnieuws aangepast aan het thema “Op Reis” over water, het Wilhelminakanaal in dit geval. Als uitzondering hebben we ook een schip, “De Antoinette” tot moNument van de week gemaakt en verder o.a. de Hanzeloods en het rijksmonument Sluis 3.

Op 1 september is er bij de gemeenteraadscommissie Bestuur ingesproken voor **het behoud van Stadskantoor 1 (de zwarte doos)**. Hoewel het niet Tilburgs mooiste gebouw is, wordt het wel heel waardevol genoemd als top van het naoorlogs erfgoed. Het is nu een mooi voorbeeld van een bestuurlijk eiland dat hoger ligt als het winkelgebied en daardoor duidelijk afsteekt tegen dit winkelgebied. Door er winkels tegenaan te gaan bouwen wordt dit minder transparant en bovendien zijn er al winkels genoeg in de binnenstad, er is al leegstand. Wat ons betreft wordt er zo weinig mogelijk aan veranderd. (dat kost ook minder). Er is eigenlijk geen inspraak geweest voor de burgers. De projectgroep naoorlogs erfgoed krijgt nog wel een gesprek met de architect over deze geplande verbouwing. Wordt vervolgd.

Op 8 september is er ingesproken in de raad bij de commissie Vestigingsbeleid. Hierbij kwam de gevraagde **sloop van het pand B. Zwijsenstraat 16** aan de orde. Dit is een gemeentelijk monument, en van sloop mag hier geen sprake zijn. De panden 14-20 zijn allen gemeentelijke monumenten en dit ensemble mag niet verstoord worden, maar staat al jaren te verkommeren. Ook hier geeft de gemeente niet het goede voorbeeld, zoals bij Heidepark, Bredaseweg 546, waar nog niets aan gedaan is. Ook zijn we tegen winkels op de begane grond, winkels zijn er al genoeg, ze staan leeg en verstoren de oorspronkelijke bestemming van deze huizen. Er moet meer gehandhaafd worden, monumenten zijn geen proeftuin voor projectontwikkeling. We kregen een heel grote steun van de meeste raadsleden. Voor beelden van deze beide commissievergaderingen, zie onze site onder ‘Actueel’, het bericht

Op 18 september was er het kennismakingsgesprek met de nieuwe wethouder voor monumenten Mario Jacobs in het regionaal Archief Tilburg. Vele partijen die ook in het (door ons opgerichte) Platform Ruimtelijk Erfgoed Tilburg (PRET) zaten waren aanwezig.

De Projectgroep voor het Naoorlogs Erfgoed Tilburg (PNET) bood de top 40 naoorlogs erfgoed aan en ook de werkgroep monumenten bood verschillende moNumenten van de week aan die aangeven wat we graag zouden willen. De wethouder heeft heel goed zitten luisteren en verzocht ons om contact op te nemen als er problemen in de weg zitten. Hij lijkt van goede wil, hopelijk krijgen we een wat beter monumentenbeleid.

Lezingen op : **30/10,** **20/11,** **18/12.**

Bij Boerke Mutsaers, Vijverlaan 2 om 20.00 uur

Nieuwe website: www.heemkundekringtilburg.nl !!

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepen zegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 9 – november 2014

De lezing 'Het onderwijs van de Fraters van Tilburg' op donderdag 20 november

De schoolstrijd woedde van het midden van de negentiende tot aan het begin van de twintigste eeuw. Voor het katholieke onderwijs was in die strijd een belangrijke rol weggelegd voor de religieuze congregaties in Zuid-Nederland. Onder meer de Congregatie van de Fraters van Tilburg, in 1844 gesticht door Joannes Zwijsen, was van grote betekenis.

De wijze waarop de fraters het onderwijs en de buitenschoolse activiteiten vorm gaven, was gericht op de 'interiorisering' van het katholieke wereldbeeld. De habitus van jongeren moest dusdanig gevormd worden dat het katholieke karakter daarvan vanzelfsprekend leek.

Auteur Ton Cox werkte tien jaar lang aan zijn boek *Kweekplaats van katholieke deugd* (Tilburg, 2014). In deze studie en in zijn lezing bespreekt Cox de onderwijsstrategie van de Fraters van Tilburg tot 1916. Zij gingen moderne ontwikkelingen niet uit de weg, maar probeerden deze in en aan te passen aan hun katholieke doelstelling. Protectie van de eigen wereld geschiedde door aanpassing, maar wel binnen katholieke grenzen.

1907

1957

Terugblik lezing 'De Bevrijding van Tilburg' van 30-10

Jack Didden (Waalwijk, 1952) schreef en droeg bij aan diverse boeken over de Tweede Wereldoorlog. In 2012 promoveerde hij aan de Radboud Universiteit Nijmegen op de case study 'Fighting Spirit'. Didden gaf een boeiende uiteenzetting over de resultaten van zijn onderzoek en over de gebeurtenissen die vooraf gingen aan de bevrijding van Tilburg. Hij sloot zijn presentatie af met enkele bijzondere beeldfragmenten uit de collectie van het Imperial War Museum: <http://www.iwm.org.uk/>

Op 4 september 1944 wordt Antwerpen bevrijd, een dag later volgt Dolle Dinsdag. De deur naar Duitsland staat immers wagenwijd open, het einde van de oorlog in Europa lijkt nabij. Een paar dagen later is de Duitse verdediging echter weer even taai als de maanden daarvoor in Normandië.

Bij die ommekeer speelt een geïmproviseerde eenheid onder leiding van *Generalleutnant* Kurt Chill, de *Kampfgruppe Chill*, een sleutelrol.

Op 9 november bereiken de geallieerde troepen het Hollands Diep. Maar in de tussenliggende periode wordt er hevig gestreden. Voor Tilburg en omgeving zijn de ontwikkelingen in de provincie Antwerpen van belang. Ten zuiden van Turnhout vormt het Albertkanaal een barrière. Het doel is om via Tilburg op te rukken naar 's-Hertogenbosch. Maar de Duitsers vechten door tot het bittere eind. De slechte verbindingslijnen spelen de geallieerden parten en de Britse vliegtuigen kunnen niet optimaal worden ingezet.

Op de linkerflank van operatie Market Garden worden er pogingen ondernomen om de hele provincie Noord-Brabant te bevrijden. Operatie *Shootcase* moet leiden tot de bevrijding van het westen en operatie *Pheasant* is bedoeld voor het midden. Hoofdrospelers in deze strijd zijn generaal Colin Barber, commandant van de 15de Schotse Divisie en 'oberst' Gerhard Franz, leider van de 256ste Volksgrenadier Divisie.

Operatie *Eric* is de codenaam voor de deeloperatie in het gebied tussen Tilburg en Eindhoven. Er worden grote geallieerde verliezen geleden bij Oirschot en Best. Maar toch weet men uiteindelijk via Biest-Houtakker en Moergestel het Tilburgse te bereiken. Dat is maar goed ook, want de opmars van de Prinses Irene Brigade via Hilvarenbeek is tot stilstand gekomen ten zuiden van de stad. Bij de bevrijding op 27 oktober vallen relatief weinig doden, veel minder althans dan in andere plaatsen. Lang verblijven de bevrijders niet in Tilburg; een dag later vertrekken ze weer om elders te worden ingezet.

Succesvol Internationaal Congres Driekoningen, hier en elders in Europa

Vrijdag 24 oktober organiseerde Werkgroep 3KZ Midden Brabant in samenwerking met nationale en internationale erfgoedinstellingen een bijzonder geslaagd Internationaal Congres: Driekoningen, hier en elders in Europa.

Meer dan honderd belangstellenden, waaronder de burgemeester van Tilburg en van Goirle waren gast in de raadszaal van het gemeentehuis in Tilburg.

De bezoekers van het congres werden verwelkomd door initiatiefnemer Paul Spapens waarna het congres werd geopend door de heer Noordanus, burgemeester van Tilburg. De regie van de dag was in bekwame handen van Jos Swanenberg/UVT.

Tijdens het dagprogramma stelden gerenommeerde (inter)nationale sprekers de geschiedenis, achtergrond, praktijk en de betekenis van Driekoningen en Driekoningentradities aan bod. Er werd afgesloten met het ondertekenen van de intentieverklaring dat de (inter)nationale partners elkaar zullen ondersteunen bij het in stand houden van de Driekoningentraditie en een borrel. Aangeboden door gemeente Tilburg.

Alle informatie zoals de samenvattingen van de lezingen, de voordracht van Henk Veltmeijer en de foto's van het Internationaal Congres Driekoningen, hier en elders in Europa staan op onze website: www.heemkundekringtilburg.nl

Vooraankondiging: Excursie Schnütgen Museum in Keulen

In januari 2015 is er een excursie naar de tentoonstelling Die Heiligen Drie Könige in Keulen, Duitsland.

In samenwerking met Jan Sikkers wordt de bus, entree met rondleiding in het Museum en het verzamelpunt voor bezichtiging van de Dom, geregeld. In Keulen zorgt u zelf voor uw natje en droogje.

De reis gaat door vanaf 25 personen a 45 euro pp. Bij 50 personen kost de reis 35 euro pp. Heeft u interesse? Laat het ons weten en mail even naar Els Snels: e.snels@home.nl

Terugblik Museum Bevrijdende Vleugels in Best op 23-10.

Maar 6 personen hadden zich voor de excursie aangemeld en dat was jammer want het was heel interessant. Onze gids vertelde op een heel prettige rustige manier alles wat er te zien was met achtergrondinformatie. In de eerste hal was het verhaal van bezetting en vervolging te zien, en dat begon met een inleidende overzichtsvideo. In de andere hallen waren de militaire voertuigen te zien die bij de bevrijding gebruikt zijn om tenslotte in de laatste vliegtuighal te eindigen. Hier stond een compleet vliegend fort, gebruikt bij de operatie Market Garden, waarbij bleek dat ze van binnen niet reusachtig groot waren. Ook was er een nagebouwde glider, zweefstoel, te zien die toen gebruikt zijn. Met minimale middelen zoals buizen waren ze gebouwd. Leuk vond ik ook de vouwfiets, die parachutisten soms meekregen op hun sprong naar beneden.

Een heel mooie opwarming voor de 70 jarige bevrijding van Tilburg met de herdenkingen en lezing over onze bevrijding. Met dank aan de organisator Jan Sikkers.

Huldiging 70 jarig bevrijding op 27-10.

Op het kerkhof van de Gilzerbaan, waar veel militaire oorlogsslachtoffers begraven liggen, was 's middags een herdenking. Het was een heel zonnige dag op deze herdenkingsbijeenkomst, met de Last Post, toespraken en gedichten. Wim Franken heeft namens de heemkundekring hier, en ook 's avonds mooie bloemen gelegd. Indrukwekkend was ook dat de kinderen bij alle oorlogsgraven een roos plaatsten.

's Avonds was de bloemlegging bij "de Schot", het monument opgericht door onze kring. Altijd weer indrukwekkend als er bij de herdenking de Schotse doedelzakmuziek te horen is.

Waarschijnlijk zal het de laatste herdenking zijn geweest met nog de echte Schotse veteranen erbij die ook echt zelf aan de bevrijding meegeholpen hebben.

Het is goed om die bevrijding te herdenken en te blijven vieren.

140 jaar Koninklijk Tilburgs Mannenkoor Sint Caecilia

Het Koninklijk Tilburgs Mannenkoor Sint Caecilia hoopt in 2017 het 140-jarig bestaan te vieren.

De meesten van ons zullen over dit mannenkoor hebben gehoord en/of uitvoeringen hebben bijgewoond. De stad mag trots zijn op een zo oude en nog vitale jubilaris.

Meer informatie over dit uit ruim 90 zangers bestaande mannenkoor vind je op www.sint-caecilia.nl

Er is een jubileumgroep gevormd, waarvan enkele koorleden en beschermvrouwe Pauline Hirsch Ballin-van de Griff deel uitmaken. Doelstelling is om voor deze gelegenheid een beschrijving te maken van de geschiedenis van het koor. Een 'levensloop' met een brede opzet waarin ook de zusterverenigingen aan bod komen.

Welke zangverenigingen zijn er geweest in Tilburg vanaf circa 1875, welk repertoire hadden deze en wat waren de ideologische uitgangspunten? Hoeveel leden telden zij in de loop van de tijd ?

Wie waren hun respectievelijke dirigenten ?

Waren er gezamenlijke optredens en andere connecties met St. Caecilia?

De vraag is of er mensen zijn bij onze heemkundekring die zich aangesproken voelen om samen onderzoek te doen. Wie heeft de wil en tijd om zo'n klus (mede) te klaren?

Dit met een unieke uitgave, voorzien van veel historisch fotomateriaal, als eindresultaat.

Actum Tilliburgis

Mededelingenblad van Heemkundekring 'Tilborch'

Secretariaat: Acaciastraat 19; 5038 HE Tilburg

Redactie: kense@home.nl; 5353877

www.heemkundekringtilburg.nl

Schepenzegel uit 1453

Jaargang 45, nummer 10 – december 2014

Namens het bestuur

Beste kringleden,

Op dinsdag 11 november jongleden, heeft het bestuur van de kring een huur- en gebruiksovereenkomst met het Mommerskwartier ondertekend, inhoudende het feit dat het Mommerskwartier de heemkundekring "Tilborch", m.i.v. 1 januari 2015, een kantoorruimte (multifunctionele ruimte), de studiezaal en de kantine ter beschikking stelt / verhuurt voor een tijdperiode van 1 jaar, die telkens verlengd kan worden. De multifunctionele ruimte, in het Regionaal Archief Tilburg (RAT), kunnen wij gaan gebruiken voor vergaderingen van de diverse werk- en projectgroepen, bestuursvergaderingen en andere nog in te vullen activiteiten. Wij kunnen hier zowel overdag als 's-avonds gebruik van maken. De studiezaal van het RAT gaat de heemkundekring "Tilborch" gebruiken voor het geven van de lezingen, georganiseerd door de kring. Ook de kantine van het RAT mag door de kring gebruikt worden.

Wij zijn erg gelukkig met het feit dat wij nu een eigen "home" hebben en een gelijkwaardige partner zijn geworden van de stichting Mommerskwartier, wat de samenwerking tussen de erfgoedinstellingen van Tilburg zeer ten goede zal komen. De samenwerking tussen het RAT, textielmuseum en Stadsmuseum zal geïntensiveerd worden doordat "de lijntjes" veel korter zijn geworden. Veel van onze leden zijn al, op vrijwillige basis, actief in het RAT.

Het bestuur en de werk- en projectgroepen gaan in de toekomst gebruik maken van de multifunctionele ruimte en krijgen een kast ter beschikking om het e.e.a. in op te bergen. Te denken valt aan b.v. de benodigde (computer)apparatuur en recent archiefmateriaal. Tijdens die bijeenkomsten kan, voor een kopje koffie/thee, gebruik gemaakt worden van de kantine van het RAT.

De lezingen zullen op de vertrouwde 3e donderdag van de maand gegeven worden in de studiezaal van het RAT. De bezoekers worden ontvangen met een kopje koffie/thee en in de pauze zal, door een door ons ingehuurde cateraar, een drankje (bier, wijn en fris) tegen betaling worden aangeboden. Het parkeren bij het RAT is, zoals overal in de stad, niet gemakkelijk. Er zijn een aantal (ongeveer 20) parkeerplaatsen bij het RAT beschikbaar maar een aantal daarvan worden (oneigenlijk) door een aantal buurtbewoners ingenomen. Dit is jammer maar er is moeilijk tegen op te treden. Wij zijn nog aan het bezien of er, in de directe omgeving van het RAT, een mogelijkheid is om tijdens de lezing de openstelling van een aanwezige afgesloten parkeergelegenheid, met de eigenaar daarvan te regelen. Vooralnog is het gebruik van een parkeergarage (Heuvel of Tivoli) aan te bevelen. Deze bevinden zich op een korte loopafstand van het RAT. Mensen die een beperking hebben (moeilijk ter been of anderszins)

kunnen dan gebruik maken van de beperkte plaatsen bij het RAT. Ook met het openbaar vervoer en de fiets is het RAT prima te bereiken. Carpoolen wordt nu al door verschillende bezoekers/leden gedaan en is natuurlijk ook een optie voor diegenen die dat nog niet doen.

Al eerder hebben wij, in het AT van Juni, uitgebreid uitleg gegeven waarom wij voor deze samenwerking en locatie hebben gekozen en is dit na te lezen op onze site www.heemkundekringtilburg.nl.

Wij hopen u vanaf 1 januari 2015 te mogen verwelkomen op het Regionaal Archief Tilburg, Kazernehof 75 te Tilburg voor het bijwonen van een lezing of anderszins.

De lezing over Kerststallen door Ida en Peter Diemer op 18 december

Ida en Peter Diemer zijn goed thuis in de wereld van de Kerststallen.

Hij heeft in de loop van de tijd ruim 1500 kerststallen verzameld. Uit elk continent, in elke stijl en van elk materiaal zijn er kerstgroepen; van Afrikaans tot Indonesisch, van Incastijl tot Bauhaus, van gehaakt metaaldraad tot gebreide wol, van traditioneel gips tot modern hout.

Samen zullen zij een introductie van deze wereld geven en het ontstaan van kerststallen vertellen. Kerststallen over de hele wereld worden belicht, speciaal met de prachtige beelden van Mozes Beaver over de beleving van het kerstverhaal door de Indianen in Canada.

Na de pauze zullen ze het klankbeeld "Driekoningen wat een wereldfeest" vertonen (ca. 30 min.).

Deze DVD is eventueel ook te koop.

Tijdens de pauze kunnen foto's vertoond worden van Szopka's en de daaraan verbonden wedstrijd in Krakow, Polen.

Terugblik lezing 'Fraters Tilburg Kweekplaats van katholieke deugd' door Ton Kox op 20 november

"Weet je hoe 't met religie is? Het lijkt net pikrinezuur. Je moet weken boenen eer je 't van je vingers afkrijgt en van je ziel krijg je het helemaal nooit meer af". Met dit citaat aan het begin van zijn boek Kweekplaats van katholieke deugd roept auteur Ton Kox de vraag op hoe het katholicisme zo'n onuitwisbare stempel op het leven van veel katholieken heeft kunnen drukken. En zeker op de inwoners van Tilburg dat tot ver in de twintigste eeuw gezien werd als de meest katholieke stad van Nederland.

Gehoorzaamheid en volgzzaamheid aan de kerkelijke leiding waren vanzelfsprekende eisen bij de katholieke identiteitsvorming. Om de eenduidigheid te waarborgen, was de werkwijze in de verschillende katholieke organisaties onderworpen aan een strenge discipline, die vooral tot uiting kwam in de regelgeving. We lezen dat dit soms echter ook de nodige spanningen kon opleveren.

Een cruciale rol in de katholieke habitusvorming vanaf de negentiende eeuw was weggelegd voor het onderwijs. Kox' boek richt zich in het bijzonder op het onderwijs van de Congregatie van de Fraters van Tilburg in de periode tussen 1844 en 1916. Zelfs tot na 1940 speelden de fraters een vooraanstaande rol. In dat jaar leidde men 123 scholen, waarvan een aantal buiten Nederland. Meer dan 1200 fraters gaven er les aan ruim 26.000 leerlingen. Daarnaast bezaten zij een eigen drukkerij voor het uitgeven van katholieke schoolmethodes. In het wetenschappelijk onderzoek is de rol van

de congregatie tot op heden onderbelicht gebleven. ‘Kweekplaats van katholieke deugd’ levert een bijdrage in het opvullen van deze lacune.

Centraal staat de vraag hoe de congregatie in haar onderwijs de beleving van de alledaagse werkelijkheid van de leerlingen trachtte te beïnvloeden. Het doel was immers het katholieke wereldbeeld als een vanzelfsprekende basis te verinnerlijken in het gedrag van jonge mensen. Eén van de belangrijkste voorwaarden was om de leerlingen zoveel mogelijk af te schermen van de storende invloeden van de buitenwereld. De fraters, als uitvoerders van dat vormingsproces, moesten zich ook conformeren aan de eenduidige katholieke leefwijze, die door de leiding van de congregatie werd voorgeschreven en bewaakt.

De nadruk ligt in het boek op het internaat Ruwenberg en op de fraterkweekscholen. In de praktijk bepaalden uniforme reglementering en disciplineren het dagelijkse leefpatroon van leerlingen én fraters. Het onderwijs was geheel doordeesemd van het katholieke gedachtegoed. De katholieke gedragsvorming kwam niet alleen binnen het klaslokaal, maar ook door andere aspecten tot stand. De architectuur van de gebouwen en de inrichting van de ruimte speelden een ondersteunende rol bij de verinnerlijking van het katholieke leven. Dat gold eveneens voor de buitenschoolse activiteiten. Eigenlijk stond het gehele leven van leerlingen en fraters in het teken van het katholieke geloof.

In Kweekplaats van katholieke deugd is ook aandacht voor de diverse veranderingen die op pedagogisch terrein plaatsvonden binnen de gesloten wereld van de congregatie. Het bleef vooral in het begin lang zoeken naar dé identiteit van het katholieke onderwijs. Gaandeweg werd de geslotenheid minder en de professionaliteit juist groter. Het onderzoek eindigt in 1916 omdat in dat jaar de definitieve scheiding plaatsvond tussen fraters en paters. Vanaf die tijd gingen de fraters zelfstandig verder met de congregatie.

Tevens heeft Kox voor dit eindpunt gekozen, omdat een jaar later de wet werd aangenomen waarin het bijzonder en het openbaar onderwijs, met name op financieel gebied, gelijk werden gesteld. Het katholieke onderwijs ging vanaf 1920 een periode van grote groei tegemoet. Dat gold zeker ook voor het onderwijs van de fraters van Tilburg. Met dit onderzoek toont de auteur aan hoe voor deze bloeiperiode de basis werd gelegd.

Monumentenberichten

Op 13 oktober is er een gesprek geweest van PNET (Projectgroep naoorlogs erfgoed) met de architect van het nieuwe ontwerp Stadskantoor 1 (Zwarte doos). Het uitgangsrappport van Rijnboutt bleek uit te gaan van behoud van het stadskantoor 1. Omdat er problemen waren met de ventilatiekanalen is dit uitgangspunt door de architect verlaten.

Bij het inspreken in de raad op 24 november door 5 sprekers, PNET, PRET en anderen, kwam duidelijk naar voren dat behoud van dit kantoor gewenst is. Het is een icoon van de wederopbouw van het stadshart in Tilburg. Het beeld van een bruidspaar kwam naar voren, het zwarte spiegelende stadskantoor laat de bruid (het Paleis-raadhuis) wit stralen, en valt daardoor zelf minder op.

In een rondwandeling rond het stadshart vertelde stadsgids Wim Franken over de geschiedenis van dit stadshart, en dat kwam goed over op de luisterende groep, waaronder twee wethouders. In het CAST debat op 27 november werd bijna unaniem gepleit voor behoud van het stadskantoor. In het gesprek op 5 december met wethouder de Ridder zal dit verder besproken worden. Het zal spannend zijn.

Het boek met de eerste 100 moNumenten van de week uit het Stadsnieuws nadert zijn voltooiing.

Beste leden,

Zoals jullie ongetwijfeld weten hebben wij al verschillende jaren een eigen website: www.heemkundekringtilburg.nl . In 2008 heeft ons lid Maria Smeets deze website in de lucht gebracht. Geheel zelfstandig heeft ze de afgelopen jaren de website verder ontwikkeld en, als webmaster, op bijzonder accurate wijze up to date gehouden. Onlangs heeft ons lid Sander van Bladel deze taak van haar overgenomen. Om onze erkentelijkheid te tonen voor het feit dat Maria de website de afgelopen 6 jaren met zoveel verve en belangeloos heeft onderhouden heeft het bestuur haar, tijdens de lezing van 20 november, met de bekende gezellige avond (een fles wijn) bedankt voor haar inzet.
Het bestuur.

2014 lezing op : 18/12.
Bij Boerke Mutsaers, Vijverlaan 2 om 20.00 uur

2015 lezingen op : 15/1, 19/2, 19/3, 16/4, 21/5 en 18/6
Bij Regionaal Archief Tilburg, Kazernehof 75

Wilt u AT niet meer thuis per e-mail ontvangen, stuur dan s.v.p. een e-mail bericht aan Kense@home.nl

Voor zowel deze A.T. als voor voorgaande nummers kunt u terecht op de website www.heemkundekringtilburg.nl

Rekeningnummer van de Heemkundekring: NL85 INGB 0002 9207 12
Heemkundekring Tilburg Tilburg

Wij wensen u prettige Kerstdagen en een gelukkig Nieuwjaar

Driekoningen Totaalprogramma in Tilburg.

In de kerstvakantie van 20 december 2014 tot en met 7 januari 2015 biedt Werkgroep 3KZ een gratis Driekoningen Totaalprogramma aan met als doel de Driekoningentraditie levend te houden.

Op het gratis programma staat onder meer:

- * Driekoningenexpositie (vanaf zaterdag 20 december Bibliotheek Koningsplein)
- * Drie Koningen kleden zich aan met gratis lampion en kroon (zaterdag 3 januari van 13-17u. Bibliotheek Koningsplein)
- * Eerste Driekoningenlezing en klankbeeld (zondag 4 januari 10.30u. Hasseltse Kapel)
- * Drie Koningen keuzen na (woensdag 7 januari van 11-12u. Bibliotheek Koningsplein)
- * Driekoningen QR gescand (Bibliotheek Koningsplein en de Kennismakerij Spoorzone)
- * Driekoningen in de Quiz (Thuis, op school of in het Regionaal Archief Tilburg)
- * Driekoningen vinden we overal op het Touchscreen (Bibliotheek Koningsplein)
- * Driekoningen in de Kunst op het Tv-scherm (Bibliotheek Koningsplein)
- * Drie Koningen zingen zelf in de wijken van Tilburg (dinsdag 6 januari . Diverse locaties. Zie website!)
- * Drie Koningen in Koor voor een vakjury(dinsdag 6 januari, 18.15-20.45u. Maria kerk Tilburg Noord)
- * * * Uitgebreide informatie over deze activiteiten vindt u op website van Heemkundekring Tilborch.

Gratis materialen en downloads:

- * Raamkleurplaat die vertelt dat de Drie Koningen bij u welkom zijn om te zingen
- * PowerPointpresentatie over de Drie Koningen in de Kunst
- * Lesbrief uit Nederland of België
- * Driekoningen Doe Het Zelf Handleiding
- * Boekje over bedeltradities
- * * * Via "Gratis materialen en downloads" op de speciale Driekoningenwebsite.

De eerste Driekoningenlezing in de Hasseltse Kapel !

Op **zondag 4 januari 2015** wordt om 10.30u de eerste Driekoningenlezing gehouden in de Hasseltse Kapel van Tilburg. Spreker Paul Spapens, schrijver. Vrij entree.

En ook:

- * Excursie naar de tentoonstelling Die Heiligen Drie Könige in Keulen op 21 januari 2014 met Heemkundekring Tilburg. Informatie op de website van Heemkundekring Tilborch.
- * De Liedbundel Driekoningenzingen welke u kunt bestellen via de speciale Driekoningenwebsite.

Het Driekoningenzingen in de wijken van Tilburg

De speciale locaties en de tijdstippen staan op de website van Heemkundekring Tilborch.

Hang de DriekoningenRaamplaat op 6 januari voor het raam dan weten de zangertjes dat zij ook bij u welkom zijn om te zingen! De Raamplaat staat op website Heemkundekring bij Driekoningen Totaalprogramma Tilburg. Staat bovenaan de pagina van de website en op de speciale website.

De website van Heemkundekring Tilborch te Tilburg: www.heemkundekringtilburg.nl

De speciale Driekoningenwebsite: www.driekoningenzingen.yurls.net

Contact: Els Snels, Voorzitter 3KZ Werkgroep Tilburg/Midden Brabant: e.snels@home.nl

EXCURSIE NAAR DE TENTOONSTELLING DIE HEILIGEN DRIE KÖNIGE IN KEULEN

Excursie met rondleiding:	Schnütgen Museum, Keulen: Die Heiligen Drie Könige
Facultatief:	Dom van Keulen
Datum van de excursie:	Woensdag 21 januari 2015
Vertrek:	Boerke Mutsaers, Tilburg. Restaurant open tot 21.00u. Café 23.00u
Vertrektijd en Terugkomst:	7.30u 's ochtends tot ongeveer 20.00u-20.30u. Parkeren mogelijk.
Organisatie:	Werkgroep 3KZ Tilburg/Midden Brabant Zie bij Driekoningen op www.heemkundekringtilburg.nl

Tussen het bezoek aan het museum, eventueel bezoek Dom en het vertrek vult u zelf uw tijd in. Tijdens de reis en in Keulen zorgt iedereen zelf voor zijn "natje en droogje". Geen stop onderweg. De reis gaat door bij 25 en max. 50 personen en kost 45 euro per persoon.

Goed om te weten:

1. De reis gaat door bij 25 en max. 50 deelnemers zoals bekend op woensdag 7 januari 2015. Uiterste inschrijfdatum is woensdag 7 januari 2015
2. Op 7 januari 2015 dient ook het verschuldigde bedrag op rekening **NL85 INGB 000 2920712** te staan van Heemkundekring Tilborch te Tilburg o.v.v. eigen naam en Keulenreis!
3. Gaat de reis niet door dan ontvangt u tijdig bericht en uw geld retour.
4. Voor eventuele schade op welke wijze en van welke aard dan ook is Heemkundekring Tilborch niet aansprakelijk.

Aanmelden via het formulier van de website of van de Nieuwsbrief:

- Door het volledig ingevuld formulier of een volledig zelf ingevulde mail te sturen naar e.snels@home.nl
- Door het formulier te per post te sturen of af te geven bij: Secretariaat Heemkundekring Tilborch, Acaciastraat 19, 5038 HE Tilburg.

AANMELDFORMULIER EXCURSIE NAAR SCHNÜTGEN MUSEUM IN KEULEN OP 21-01-2015

*Naam:.....Uw telefoonnummer:.....

*Adres en Woonplaats: .....

*Mailadres:.....

*Namen extra deelnemers: .....

Gestort bedrag .....pp X 45 euro=..... euro op rekeningnummer NL85 INGB 000 2920712
t.n.v. Heemkundekring Tilborch o.v.v. eigen naam en Keulenreis!